

Werkgroep Behoud de Peel

Meijel

1995

Jaarverslag

Jaarverslag 1995

**Werkgroep Behoud de Peel, Meijel
September 1996**

Boompieper

Veel goed nieuws

Dit Jaarverslag over 1995 van de Werkgroep Behoud de Peel zit weer boordevol nieuws -en dit keer zit daarbij heel wat goed nieuws.

Het allerbelangrijkste is wel, dat we naar verhouding zo weinig nieuwe beroepschriften bij de Raad van State hoefden in te dienen. Niet omdat we minder kritisch zijn gaan kijken naar vergunningen die aan agrarische bedrijven worden afgegeven in het kader van de Wet Milieubeheer, maar omdat veel gemeenten een steeds beter beleid voeren. En in gevallen waar zich toch nog problemen voordeden, konden die meestal in goed overleg worden opgelost.

Met agrariërs overlegden we in 1995 niet alleen over problemen. We hadden met hen ook vruchtbare gesprekken over de toekomst van de Peelregio. Zo kwam er, in opdracht van de Milieuoöperatie de Peel en de Werkgroep, een rapport gereed over "De invloed van glastuinbouw op de waterhuishouding". Dit rapport is een belangrijke bouwsteen voor het beleid in de toekomst.

De samenwerking met JAPI (de organisatie van jonge Peelboeren), Milieuoöperatie de Peel in Brabant en Milieuoöperatie Peel en Maas in Limburg leidde in 1995 tot de opstelling van een reeks gezamenlijke plannen voor verdere onderzoeken en projecten. Alle onderdelen van dit *Peel-land* programma moeten leiden tot oplossing van belangrijke knelpunten op het gebied van ruimtelijke ordening, water en milieu. Deze samenwerking tussen landbouw en natuurbescherming in de Peel is werkelijk een doorbraak.

We zien ook dat nu eindelijk een begin gemaakt wordt met de bestrijding van de verdroging en dat daarbij zowel in Brabant als in Limburg prioriteit wordt gegeven aan de Peelregio. Weliswaar gaan de voorgestelde maatregelen ons in veel gevallen nog lang niet ver genoeg, en hebben we bovendien op veel van die plannen nog de nodige kritiek, maar we vertrouwen erop dat ook hier met overleg het beste bereikt kan worden voor de toekomst van de Peelreservaten.

Dat er bij de belangenafweging steeds meer en beter rekening gehouden wordt met de belangen van een autonome natuurontwikkeling, is vooral ook heel gunstig voor het gebied van de *Verheven Peel*. Dank zij een subsidie van de Stichting DOEN! van de Nationale Postcodeloterij zijn wij in de gelegenheid onze visie op de ontwikkeling van dit gebied in brede kring uit te dragen. Het wordt steeds duidelijker dat dit plan voor duurzame "nieuwe natuur" in goede aarde valt.

Meijel, september 1996

Stichting Werkgroep Behoud de Peel
Piet Blankers (algemeen secretaris)
Molenbaan 29
5768 RT MEIJEL

Inhoud

Veel goed nieuws 3

1. Organisatie 5

Doel en korte geschiedenis van de Werkgroep
Organisatie van de Werkgroep
Contacten met andere organisaties

2. Financiën 9

3. Educatie en Public Relations 11

4. Milieu 15

Emissie van ammoniak toetsen aan de Wet Milieubeheer ?
Overzicht bezwaren en beroepen per gemeente
Het toetsen van een vergunning aan het aantal dierplaatsen
Fase 2 van het Limburgse Ammoniakbeleid
Glastuinbouw

5. Bestrijding van de verdroging 21
Regiwa-projecten

6. Natuurbeschermingswet 25
Regiwa-projecten
Waterwinning WML bij Ospel
Slotengraverij bij de Mariapeel
Jurisprudentie-project

7. Ruimtelijke Ordening 27
NUBL

Waterschappen
Toerisme en recreatie
Noord-Brabant
Limburg
Deurne/Asten/Venray/Helden/Meijel/Heythuysen en Nederweert

8. Jacht 33

Jacht in Astense Peel
Jacht in stiltegebieden Sarsven/de Banen en Grootte en Kleine Moost

9. Beheer 35

Deurnese Peel/Mariapeel/Het Zinkske en Molentje/Heidse Peel/Astense Peel
Agrarisch natuurbeheer

10. Peel-land 39

11. Publikaties in 1995 43

1 Organisatie

Doelstelling en korte geschiedenis van de Werkgroep Werkgroep Behoud de Peel is een onafhankelijke vrijwilligersorganisatie, die zich richt op behoud en herstel van de natuur- en cultuurwaarden van het Peelgebied, vooral met betrekking tot "hoogveen".

In november 1978 werd de Werkgroep opgericht. Aanvankelijk hielden wij ons alleen bezig met het tegengaan van directe bedreigingen van de Peelnatuur: veenafgravingen, vuilstort, ontginningen. Mede door onze inspanningen werden deze bedreigingen stopgezet of afgewend.

In 1980 zijn we begonnen met daadwerkelijk beheer in de natuurgebieden. Samen met veel andere vrijwilligers hebben we sindsdien honderden dammen gelegd, tienduizenden bomen gekapt, vuil geruimd, graslanden gehooïd en het begrazingsbeheer met koeien en schapen begeleid. Dit werk doen we nog steeds.

Begin jaren tachtig werd duidelijk dat de onbelemmerde groei van de ammoniakemissie door de intensieve veehouderij het voedselarme karakter van de Peel steeds verder aantastte. Met de Hinderwet in de hand werden sindsdien meer dan duizend bezwaarprocedures in gang gezet tegen nog verdere groei van die emissie. Het overgrote deel van deze procedures wonnen we.

Geleidelijk werden wet- en regelgeving zodanig aangepast, dat thans uitbreiding van de ammoniakemissie niet meer mogelijk is. Tegenwoordig wordt via gemeentelijke ammoniakreductieplannen gewerkt aan de terugdringing van de emissie.

Een andere "grensoverschrijdende" beïnvloeding bleek gelegen in hydrologische ingrepen buiten de reservaten, die leidden tot verdroging van de Peelgebieden. Vooral rond de Groote Peel werd dit probleem duidelijk. Jarenlange discussies, onderzoeken en acties leidden er toe dat in 1990 een 2 km. brede hydrologische bufferzone rond de Groote Peel werd ingesteld, en dat het "bufferbeleid" een onderdeel werd van het natuurbeschermingsbeleid van de overheid.

Langzamerhand gingen wij (en de overheden!) beseffen dat voor instandhouding, herstel en ontwikkeling van natuurwaarden een verregaande beheersing van het totale abiotische systeem van het landschap nodig is, vooral in hydrologisch opzicht. Daarom werken wij al enige jaren aan een samenhangende visie op de gewenste en noodzakelijke lange-termijnontwikkelingen in de Peelstreek. Ons werk veranderde daarbij van karakter: We voeren niet meer alleen actie tegen verdere aantastingen, maar we gaan als het ware ook in de aanval. Heel belangrijk daarbij is ons plan "de Verheven Peel", bedoeld om van de Deurnese- en Mariapeel, plus omgeving, één groot, onafhankelijk natuurgebied te maken.

Aan de promotie van dit plan hebben we in 1995 hard gewerkt; we konden dat vooral doen omdat ons hiervoor door de Stichting DOEN! van de Nationale Postcodeloterij een belangrijke subsidie is verleend. Bij dit "lange-termijn-werk" is "natuurontwikkeling" (het omzetten van landbouwgronden in natuurgebied) essentieel. Hieraan werken we in het kader van de EHS (Ecologische Hoofd Structuur) en de NUBL (Nadere Uitwerking Brabant Limburg).

Organisatie van de Werkgroep

Zoals gezegd is Werkgroep Behoud de Peel een vrijwilligersorganisatie. De juridische organisatievorm is een stichting, met in 1995 als bestuursleden:

	<i>functie</i>	<i>voornaamste taken</i>
Wim van Opbergen	voorzitter	milieu, natuurbeheer
Frans Swinkels	vice-voorzitter	planologie, NB-wet
Hans Joosten	algemeen secretaris	planning en coördinatie
Eli Beerens	penningmeester	financiën
Frans van Geffen	fondsenwerver	subsidieverwerving, beheer
Gerrit van Bakel	bestuurslid	natuurbeheer Werkgroep
Chris Bartels	bestuurslid	milieu
Piet Blankers	bestuurslid	educatie, voorlichting
Jan van de Kam	bestuurslid	educatie, voorlichting
Piet van den Munckhof	bestuurslid	landschapsoecologisch onderzoek

Binnen het bestuur zijn voorzitter en vice-voorzitter via een banenpool full-time verbonden aan de Werkgroep. Daarnaast is Chris Vieveen via zo'n banenpool bij de Werkgroep werkzaam. Hij houdt zich voornamelijk bezig met de Natuurbeschermingswet.

De Werkgroep heeft geen eigen kantoor. De leden van WBdP werken decentraal. Dit betekent dat de verschillende "werkvelden" (zoals ammoniak, ruimtelijke ordening, natuurbeheer) met een grote mate van zelfstandigheid vanuit verschillende adressen opereren. In maandelijkse Werkgroepvergaderingen worden de beleidslijnen plenair vastgesteld.

Daarnaast hebben we tussen kerst en oudjaar 1995 enkele studiedagen belegd, met o.a. als onderwerpen het onderzoek van het Staringcentrum naar de glastuinbouw, de Verheven Peel, NUBL en het REGIWA-project Mariapeel.

Behalve de bestuursleden zijn er vele vrijwilligers en informanten actief die zich inzetten voor de Werkgroep. Hierbij zijn allerlei specialisten op wetenschappelijk en juridisch vlak en ook mensen die ons informeren over plaatselijke ontwikkelingen in ons grote werkgebied. Heel belangrijk zijn ook de mensen die het "echte" werk doen, onze vrijwilligers die ons helpen met het beheerswerk in de Deurnese en Liesselse Peel, het Zinkske, de Heidse Peel en het Molentje.

Contacten met andere organisaties

Stichting Natuur en Milieu

De Werkgroep neemt deel aan diverse activiteiten van de stichting Natuur en Milieu (SNM), de landelijke koepel van natuure- en milieuorganisaties. Zo hebben wij zitting in het "Platform mest en ammoniak" dat sturing tracht te geven aan het landelijk beleid op dit gebied.

Milieufederaties en andere milieugroeperingen
Werkgroep Behoud de Peel is aangesloten bij de Brabantse Milieufederatie (BMF) en de Stichting Milieufederatie Limburg (SML). Deze federaties adviseren de (provinciale) overheid inzake milieubeleid, bevorderen de onderlinge contacten en ondersteunen de aangesloten organisaties. Ons bestuurslid Chris Bartels is voorzitter van de SML.

WBdP vraagt inhoudelijk weinig ondersteuning. Omgekeerd vertegenwoordigen we de federaties in een aantal situaties, zoals NUBL, klankbordgroepen van de EHS en paraplu-bestemmingsplannen en bij de vorming van fase 2 van het ammoniakbeleid van de provincie Limburg.

Gemeenten

Op het gebied van milieubeleid en ruimtelijke ordening bestaan talrijke contacten tussen WBdP en "onze" tien Peelgemeenten: Asten, Bakel, Deurne, Helden, Heythuysen, Horst, Meyel, Nederweert, Sevenum en Venray.

Net als in 1994 hebben we zitting gehad in de begeleidingscommissies voor de paraplu-bestemmingsplannen van Gemert, Bakel, Deurne, Asten, Someren en van Horst, Maasbree, Sevenum en Venlo.

Namens de SML nam Frans Swinkels deel in de klankbordgroep Structuurplan Venray. Bovendien werd met Venray het structurele milieuoeverleg voortgezet. In Asten nam onze voorzitter weer deel aan het Milieuplatform.

Waterschappen

Met Waterschap de Aa (Brabant) en Waterschap Peel en Maasvallei (Limburg) werd regelmatig overleg gevoerd over allerlei zaken, zoals REGIWA-project Deurnese Peel, REGIWA-project Mariapeel en voorbereiding integrale waterbeheersplannen.

Milieucoöperaties en JAPI

Het overleg met JAPI (Jong Agrarisch Peel Initiatief) was in 1994 al frequent. In 1995 kwam overleg met de twee agrarische milieucoöperaties goed op gang. Dit zijn de (Brabantse) Milieucoöperatie De Peel en de (Limburgse) Milieucoöperatie Peel en Maas. Deze organisaties streven een integratie na van landbouw, milieubeheer en natuurbehoud.

De contacten met JAPI en de twee coöperaties resulteerden onder andere in plannen voor de 16 projecten die we gezamenlijk met hen hebben ingediend bij de NUBL, onder de naam "Peel-Land"; in hoofdstuk 10 van dit jaarverslag leest u meer over deze belangwekkende ontwikkeling. De brief die we vorig jaar samen met JAPI naar de gemeentes stuurden over het nut van vooroverleg bij milieuvergunningen (met name ammoniak-kwesties) heeft vruchten afgeworpen. Inderdaad hebben verschillende agrariërs met ons en de betrokken gemeente overlegd over hun plannen voor een nieuwe vergunning, vóórdat deze vergunning door de gemeente werd gepubliceerd. Bezwaren konden hiermee meestal worden voorkomen. Ook ná bezwaren onzerzijds tegen vergunningen voor veehouderijbedrijven vindt steeds vaker overleg plaats, zodat een beroep bij de Raad van State gelukkig steeds minder vaak nodig is.

Lavendelheide

2. Financiën

Hiernaast vindt u een overzicht van onze inkomsten en uitgaven in 1995 en 1994, met daarnaast een begroting voor 1996.

Hierbij moet worden aangetekend dat, zoals elk jaar, met name de inkomstenkant van deze begroting zeer onzeker is. Vrijwel alle bedragen die worden ingevuld zijn gebaseerd op de hoop, dat ze inderdaad zullen binnenkomen, gegrond op ervaring en slechts voor een deel op feitelijke toezeggingen. Het is dan ook een voortdurende zorg of de begrote inkomsten wel zullen binnenkomen en of de voorziene uitgaven inderdaad kunnen worden gedaan.

Inkomsten 1995

Hoewel het bedrag aan giften -per jaar schommelend door het moment waarop het jaarverslag uitkomt- slechts een beperkt deel van onze inkomsten uitmaakt, is het voor ons wel een essentieel deel, omdat het een heel goede graadmeter is voor de steun en instemming die onze achterban ons geeft. Daarom: hartelijk dank voor alle giften, groot en klein!

Zoals de laatste jaren gebruikelijk, hebben we bij dit jaarverslag weer een acceptgiro ingesloten. Behalve voor het overmaken van een bijdrage kunt u hem ook gebruiken voor opmerkingen, instemming of kritiek.

Doordat de belastingdienst niet meer bereid is de constructie te accepteren die een aantal vaste begunstigers in het verleden mochten toepassen, komt de post "schenkingen" in de begroting 1996 te vervallen. We hopen dat dit wordt gecompenseerd door een stijging van de post "giften". Giften aan onze Stichting blijven natuurlijk wel normaal aftrekbaar voor de belastingen.

Met name de stichting DOEN! heeft ons in 1995 royaal gesubsidieerd en wel voor f 34.250,-; ook het Wereldnatuurfonds was met f 15.900,- een belangrijke financiële en morele steun. Het aantal Peelgemeentes dat ons subsidieert -in 1995: Bakel, Helden, Horst, Nederweert, Sevenum en Venray- is in 1996 ondertussen weer uitgebreid. Een stimulerende ontwikkeling!

Dat de terug te ontvangen griffierechten in 1995 een aanzienlijk bedrag zouden belopen, was te voorzien, vanwege het grote aantal beroepen dat in de voorgaande jaren bij de Raad van State aangespannen was. Meestal werd bij de uitspraak de tegenpartij veroordeeld om de eerder door de Werkgroep betaalde legeskosten te vergoeden.

Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten betalen ons een vergoeding voor onze beheerswerkzaamheden in de Peel. Vrijwilligers die ons bij dit Peelwerk helpen, leveren op die manier dus ook financiële hulp.

In de relatief hoge post "diversen" is een bedrag opgenomen voor een terugontvangen voorschot voor een door ons gevoerd proces, alsmede vergoeding voor reis- en verblijfkosten bij besprekingen met voornamelijk provinciale overheden.

Uitgaven 1995

Dat de griffierechten (legeskosten voor de Raad van State) in 1995 ongeveer gehalveerd zijn, is een goede ontwikkeling. Dit is immers niet het gevolg van een soepeler beleid onzerzijds, maar van een betere samenwerking en overleg tussen alle betrokkenen: boeren, tuinders, gemeentes en de Werkgroep. Eindelijk komt er tijd en energie vrij voor een gezamenlijk zoeken naar oplossingen van problemen en kan het aantal beroepen dat bij de Raad van State door de Werkgroep tegen aanvragers en verstrekkers van vergunningen werd aangetekend, worden teruggebracht.

Drie mensen zijn in de Werkgroep werkzaam via de banenpool STAP. Hiervoor moeten we een bijdrage storten van f 12.000,- per jaar.

In de post "Voorlichting Verheven Peel" zijn de kosten opgenomen voor de produktie van een diaserie en de apparatuur voor het vertonen hiervan. De kosten van dit voorlichtingsmateriaal worden betaald uit de subsidie van de stichting DOEN van de Nationale Postcodeloterij, die met ons van mening is dat realisatie van de Verheven Peel heel belangrijk is voor het natuurbehoud.

Financieel jaaroverzicht 1994 en 1995 en begroting 1996.

In onderstaande tabel wordt een financieel overzicht gegeven over 1995 (en ter vergelijking tevens een over 1994) en wordt de begroting voor 1996 gepresenteerd. (alle bedragen in hele guldens)

	1994	1995	1996
<i>inkomsten</i>	<i>werkelijk</i>	<i>werkelijk</i>	<i>begroot</i>
giften	11.797	6.637	9.500
schenken	30.590	7.315	
subsidies	30.948	53.753	40.000
restitutie griffierechten	8.592	7.483	6.000
beheersvergoedingen	9.590	8.192	8.000
presentiegelden EHS en NUBL			23.000
diversen	2.426	5.824	4.000
Totaal inkomsten	93.943	89.204	90.500
<i>uitgaven</i>	<i>werkelijk</i>	<i>werkelijk</i>	<i>begroot</i>
griffierechten	18.340	9.200	7.000
reiskosten	15.615	18.026	19.000
organisatiekosten	16.098	13.177	14.000
folders en boeken	3.055	5.240	5.000
voorlichting Verheven Peel		23.996	22.000
bijdrage banenpool STAP	8.000	11.667	12.000
kosten onderzoek		3.015	8.000
dassentunnel	15.406		
symposium Int. Mire Conservation Group	6.965		
diversen	1.364	2.915	3.500
Totaal uitgaven	88.793	87.236	90.500

3. Educatie en Public Relations

In 1995 speelden in de Werkgroep de plannen voor de Verheven Peel een overheersende rol. Dat kwam heel sterk tot uiting bij onze voorlichtings-activiteiten. Om deze plannen voor "Nieuwe Natuur" in de Peel te realiseren hebben we een forse subsidie gekregen van de Stichting DOEN! van de Nationale Postcodeloterij. Daardoor konden we veel tijd en middelen inzetten om "iedereen" in de streek en ver daarbuiten te overtuigen van de unieke kansen die er zijn voor het realiseren van de Verheven Peel.

Het voorlichtingsprogramma bestaat uit voorlichtingsbijeenkomsten, tentoonstellingen, verspreiding van folders, brochures en de "Peelvonk", perscampagnes en excursies.

Ten behoeve van de voorlichtingsbijeenkomsten kwamen in 1995 het dia-klankbeeld "Water in de Peel" en kleuren overheadsheets over het Verheven Peelplan gereed. Meer dan honderd instanties, lokale en provinciale overheden, verenigingen en belangengroeperingen in de regio zijn daarna benaderd met het aanbod voor een voorlichtingsavond over de Verheven Peel.

Voorlichtingsbijeenkomsten

In 1995 werden 25 voorlichtingsbijeenkomsten belegd voor tal van groeperingen en organisaties. Er was daarbij veel belangstelling vanuit de politiek bestuurlijke hoek; we kregen de gelegenheid onze visie uit dragen aan leden van Gedeputeerde Staten van Limburg, PvdA regio Limburg, landelijke en regionale D66 politici, de Progressieve Combinatie Sevenum, Groen Links Deurne en ambtenaren van de dienst milieu- en ruimtelijke ordening van de provincie Limburg en de gemeenten Horst en Deurne.

Voor de agrarische sector verzorgden we voorlichtingsavonden voor het Jong Agrarisch Peel Initiatief (JAPI) en Milieucoöperatie de Peel. Groene organisaties als de Venrayse afdeling van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, het IVN in Meijel, de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie en de Vereniging voor Ekologische Leef- en Teeltwijze maakten van de gelegenheid gebruik om zich te laten voorlichten over de Verheven Peelplannen. Daarnaast bleken leden van diverse Rotary- en KIWANI-clubs een open oor te hebben voor onze visie. Van groot belang was de voorlichtingsavond voor de bewoners van Griendtsveen. Deze mensen krijgen immers heel direct te maken met uitvoering en gevolgen van de Verheven Peel.

Excursies

Naast de voorlichtingsbijeenkomsten werden de Verheven Peelplannen en de eerste resultaten van dit project ter plaatse bekeken tijdens een aantal excursies. Zo konden we een adviesgroep van het Wereldnatuurfonds de goede kansen voor deze plannen laten zien. Aan de planologen van de provincie Limburg werd getoond wat de ruimtelijke consequenties zijn van het Verheven Peelproject. Politici van de PvdA (o.a. het Tweede Kamerlid Servaas Huys) lieten zich te velde uitvoerig informeren over de problematiek in de Peel.

Leerlingen van meerdere middelbare scholen werd de schoonheid en natuurlijke rijkdom van de Peel getoond en uitgelegd hoe deze natuurwaarden kunnen worden behoord voor de ondergang.

Tentoonstellingen

Op 21 mei hebben we een stand bemand tijdens de open dag van Staatsbosbeheer in de Mariapeel. Ondermeer aan de hand van voorlichtingspanelen is de Verheven Peel-visie aan het massaal toegestroomde publiek uitgedragen. Op 28 mei zijn de voorlichtingspanelen uitgesteld op de milieumarkt in Helmond. In de schouwburg van Venray bemanden we op 2 september een voorlichtingsstand waar we het publiek kennis lieten maken met de Verheven Peel.

Publikaties

In de in januari en juni 1995 uitgebrachte "Peelvonken" werd veel aandacht aan de "Verheven Peel" besteed. Daarnaast bevatten deze nieuwsbrieven tal van actuele informatie, zoals de intentieverklaring met de boeren (JAPI) in de streek, berichten over dassentunnels, pleisterende kraanvogels, de grutto in 't Molentje, glastuinbouwgebied "Aardbeiweg" in Helenaveen, perikelen rond de wateraanvoer, het broeikas effect in de Peel en ammoniakreductie.

In het gebied van de Verheven Peel werd huis aan huis de folder "Ruimte voor de natuur in de Peel" verspreid. In deze publicatie wordt kort en bondig de Verheven Peelvisie uit de doeken gedaan. Verder werd deze folder verspreid onder leden van de Milieucoöperaties de Peel en Peel en Maas, JAPI, de International Peat Society en de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (NCB).

In september 1995 kwam het jaarverslag 1994 uit. Dit ruim 60 pagina's tellende verslag stond weer bol van nuttige, actuele, interessante en ludieke informatie. Dit jaarverslag werd ruim verspreid onder onze donateurs, politici, agrarische belangengroeperingen, natuurverenigingen en andere belangstellenden.

Pers

In alle regionale kranten werd bericht over onze plannen voor de Verheven Peel. Op 21 maart besteedde het TV-programma Klokhuis aandacht aan de door leden van de Werkgroep ontwikkelde nieuwe theorie omtrent de omstandigheden waaronder de gouden Romeinse helm in de Peel terecht is gekomen (zie ook jaarverslag 1994). In de landelijke radiocampagne "Gered Nederland" op 25 mei werd aandacht aan de Verheven Peel geschonken. Het VPRO radioprogramma "Van Belang" wijdde een uur aan de Verheven Peel. Door VARA's Vroege Vogels werd een reportage over pleisterende kraanvogels in de Peel uitgezonden.

Overige voorlichtingsactiviteiten

Tijdens het werkbezoek van premier Kok op 18 januari aan Limburg is hem de

Verheven Peelvisie aangeboden en toegelicht. Op 8 maart deden we hetzelfde met de ministers van Aartsen en De Boer. De directeur-generaal Van Zon van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij nam tijdens een werkbezoek aan de Peel kennis van de Verheven Peelvisie.

Met bestuurders van de gemeenten Venray en Deurne werd intensief overlegd over de Verheven-Peelproblematiek.

Samen met de agrariërs in de Peelstreek is het Peel-landplan opgesteld. De essentie van dit plan is om de tegenstellingen en de daaruit voortvloeiende conflicten tussen landbouw en natuurbehoud op te lossen (zie hoofdstuk 10). In dit Peel-landplan zijn 16 concrete projecten opgenomen waarvan er vier betrekking hebben op voorlichting en communicatie.

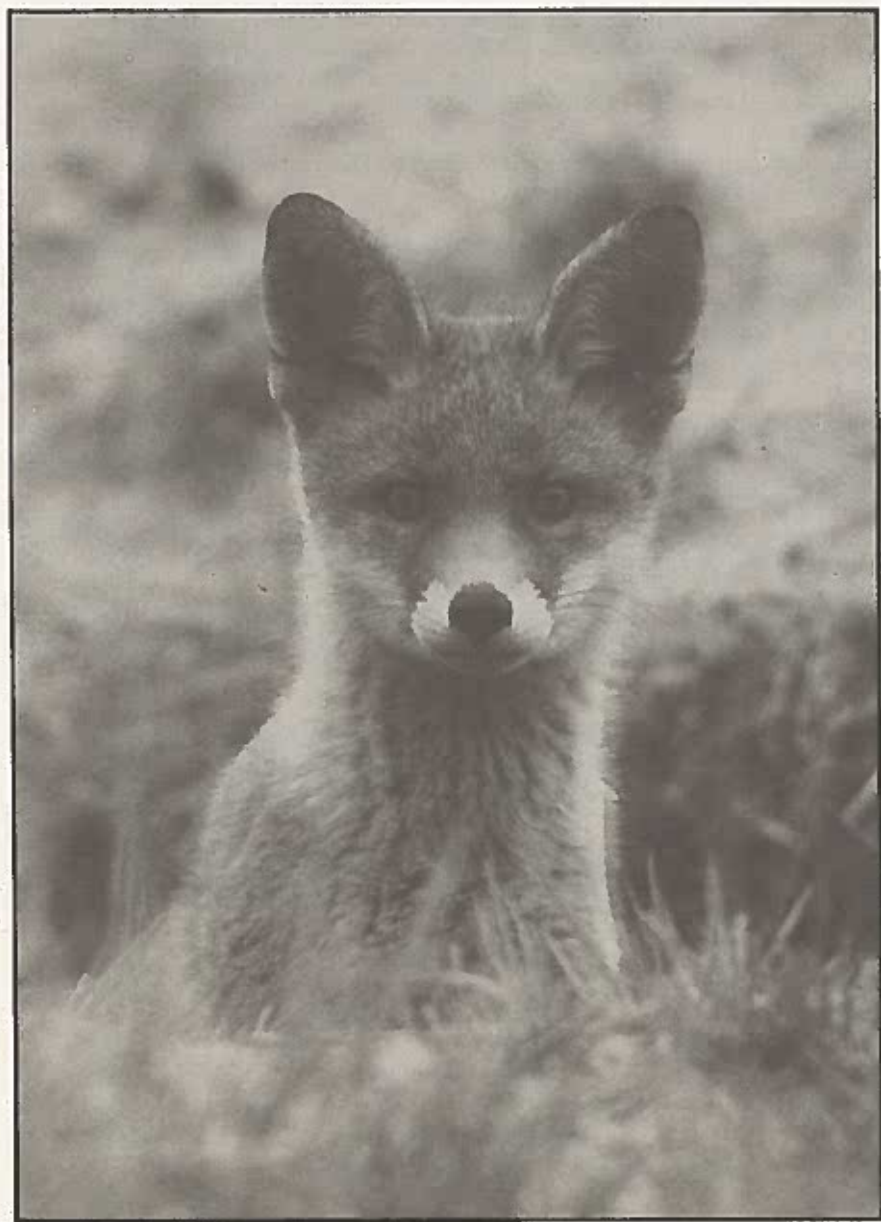
De Rijkshogeschool IJsselland te Deventer heeft de Verheven Peelproblematiek in haar leerstofpakket opgenomen. Dit resulteerde onder andere in tentamenvragen over de Verheven Peel.

Er is meegewerkt aan een film over de geschiedenis van Deurne. In deze film krijgt ook de Verheven Peel de nodige aandacht.

Er is een schriftelijke bijdrage geleverd aan het in oktober door de Erasmus Universiteit van Rotterdam georganiseerde congres over de juridische aspecten van waterschaarste.

Werkgroep Behoud de Peel en milieucoöperatie De Peel hebben aan het Staringscentrum de opdracht gegeven om te onderzoeken wat het effect is van glastuinbouw op de waterhuishouding. In november is het eindrapport van dit onderzoek gepresenteerd.

Het onderzoek wijst onder meer uit dat onder bepaalde omstandigheden de glastuinbouw een negatief effect heeft op de waterhuishouding (verdroging) in de Peel. Meer hierover leest u in hoofdstuk 4.

Jonge vos

4. Milieu

Ammoniak is nog steeds één van de belangrijkste bedreigingen van het milieu in de Peel. Onze Werkgroep is dan ook heel intensief betrokken bij alle wettelijke maatregelen om de uitstoot van ammoniak door de veehouderij te verminderen. Jarenlang bestond daarvoor alleen de Hinderwet; in 1993 werd die vervangen door de Wet milieubeheer. Als een soort aanvulling kwam daarop in 1994 de noodwet "Interimwet Ammoniak en Veehouderij", een wet die ons inziens vooral de belangen van de veehouderij, en veel minder die van het milieu behartigt.

Gelukkig zit er aan deze Interimwet ook een goede kant. Ze biedt namelijk aan gemeentes de mogelijkheid om een plan te maken om de ammoniakuitstoot terug te dringen en dat plan een wettelijke status te geven als "Ammoniak Reductie Plan" (ARP). De provincies Brabant en Limburg hadden al zo'n plan. De plannen voldeden echter niet aan de eisen die de Interimwet stelde. Dat had tot gevolg dat de gemeentes ze niet meer konden gebruiken.

Emissie van ammoniak toetsen aan de Wet Milieubeheer?

Als er geen goedgekeurd ARP is, valt men terug op de voorschriften van de Interimwet. Voor het zuidelijk zandgebied betekent dit, dat de depositie (de neerslag van ammoniak vanuit een boerderij op een nabijgelegen natuurgebied) niet mag toenemen. Dat soepele voorschrift bood de mogelijkheid voor twee ongewenste ontwikkelingen. Enerzijds kon men emissie-arme ("Groen-Label") stallen bouwen en daarin meer dieren gaan houden. De milieuwinst die deze stallen opleveren werd hierdoor meteen weer teniet gedaan. Anderzijds zou men stallen kunnen renoveren of nieuw bouwen zonder daarbij de nieuwste emissie-arme technieken toe te passen.

Verschillende gemeentes waren maar al te graag bereid aan deze ontwikkeling mee te werken. WBdP heeft hier steeds bezwaar tegen gemaakt en beroep aangetekend tegen verleende vergunningen. We waren van mening dat de Interimwet uitsluitend de depositie regelde. Volgens ons was een gemeente echter volgens de Wet milieubeheer verplicht om bij de vergunningverlening de emissie (uitstoot) van ammoniak zo laag mogelijk te houden, overeenkomstig het zogenaamde ALARA-beginsel ("as low as reasonably achievable", of in goed Nederlands "zo laag als redelijkerwijs haalbaar") uit die wet.

Het resultaat van onze acties was gelukkig dat veel boeren, die niet op de uitkomst van een Raad van State-procedure wilden wachten, bij renovatie of nieuwbouw voor emissie-arme stallen kozen. Ook kwamen velen aan onze bezwaren tegemoet door de uitbreiding van het aantal dieren bij "Groen-Label"-stallen te compenseren door elders in de regio een milieu-vergunning voor evenveel dieren te laten intrekken. Dat was in elk geval winst voor het milieu! Uiteindelijk heeft de Raad van State toch een paar uitspraken gedaan in dergelijke door ons aangespannen beroepen. We verloren het! De Raad van State oordeelde dat voor wat betreft ammoniak de Wet milieubeheer met het genoemde ALARA-beginsel buiten spel werd gezet door de komst van de Interimwet. Het stellen van eisen aan de emissie, zoals wij deden, zou alleen mogen met een goedgekeurd ammoniakreductieplan.

Gelukkig stelde de provincie Brabant al in februari 95 een nieuw ARP op. Limburg volgde pas in juni. Op aandrang van de provincies werden deze reductieplannen door al "onze" gemeenten snel overgenomen. Deze plannen voldoen op enkele punten na goed aan de door de Werkgroep noodzakelijk geachte voorwaarden zodat het aantal bezwaren en vooral ook het aantal beroepen in 1995 gelukkig flink is afgenomen ten opzichte van de voorgaande jaren.

Soms waren er nog gemeentes die probeerden onder de regels van hun eigen ARP uit te komen. De ingewikkeldheid van de wetgeving leidde ook tot verschillen in interpretatie tussen gemeentes en WBdP. Na een bezwaarschrift van ons -en soms ook al vooraf in het kader van het vorig jaar met de gemeenten afgesproken vooroverleg- volgde echter meestal een gesprek tussen de aanvrager, de gemeente en onze Werkgroep. Daarna werd de aanvraag of vergunning veelal aangepast, zodat een beroep niet meer nodig was.

Wet Milieubeheerzaken 1995

De dalende trend met betrekking tot bezwaren en beroepen in het kader van de Wet Milieubeheer zette in 1995 krachtig door. Moesten we in ons "topjaar" 1990 nog 340 bezwaar- en beroepschriften indienen, in 1991 waren dat er 256, in 1992 235, in 1993 183 en in 1994 113. In 1995 was het aantal 92.

Wat vooral terugliep -en dat is eigenlijk belangrijker- was het aantal ingediende beroepen bij de Raad van State. In 1990 waren dat nog 52 zaken, in 1993 42, in 1994 32. In 1995 hoefden we nog slechts 19 beroepen in te stellen. Een gedeelte daarvan kon weer ingetrokken worden, omdat we toch met het betreffende bedrijf en de gemeente tot overeenstemming kwamen. In 1995 werden in totaal 25 beroepen ingetrokken; de meeste daarvan waren al in eerdere jaren ingediend. De tabel geeft een overzicht van de gevallen per gemeente.

	bedenking tegen ontwerp	beroep tegen beschikking	waarvan glastuinbouw	waarvan ingetrokken
Bakel	5	-	-	-
Deurne	18	6	3	1
Asten	3	3	-	1
Venray	15	3	-	1
Horst	5	-	-	-
Sevenum	4	1	-	-
Helden	8	3	-	1
Meyel	4	-	-	-
Heythuysen	2	-	-	-
Nederweert	9	3	-	1
TOTAAL	73	19	3	5

Het toetsen van een vergunning aan het aantal dierplaatsen

WBdP had de gewoonte om te controleren of op de bouwtekening, die deel uitmaakt van een milieuvergunning, het aantal dierplaatsen overeenstemt met het aantal dieren waarvoor vergunning verleend wordt. Zeker bij rundvee en varkens is namelijk de emissie van ammoniak niet alleen afhankelijk van het aantal dieren, maar ook van de grootte van de stal (emitterend oppervlak); hoe groter de stal, hoe groter het oppervlak vanwaar mest verdampst. Bovendien zou een boer (niets menselijks is hem vreemd) in de verleiding kunnen komen om meer vee te houden dan hem vergund is.

Ook wanneer een boer vergroting van zijn stal aanvraag vanwege het welzijn van zijn dieren (Varkensbesluit), waakten wij ervoor dat er niet overdreven werd. We hielden ons aan de richtlijnen van het IKC (Integraal Kennis Centrum) Varkenshouderij.

We meenden in ons recht te staan omdat de Interimwet stelt dat de ammoniak-emissie dient te worden uitgerekend met het aantal dierplaatsen. De Inspectie Milieuhygiëne en de Adviseur voor de Raad van State waren dat met ons eens. De Raad van State oordeelde echter dat de Interimwet op dit punt niet duidelijk genoeg is en dat toch uitsluitend het aantal vergunde dieren, en niet het aantal dierplaatsen, bepalend is voor de ammoniakuitstoot.

In 1995 hebben we het Ministerie nog geadviseerd bij haar pogingen om de wet op dit punt aan te passen. Tot op dit moment is van deze aanpassing echter niets gekomen.

Fase 2 van het Limburgse Ammoniakbeleid.

Toen de provincie Limburg in juni met haar ammoniakreductieplan kwam, werd dat nadrukkelijk gepresenteerd als een interimplan. Zo gauw mogelijk zou er een "echt reductieplan" komen. In 1995 is daar al flink aan gewerkt; onze Werkgroep is daar via de Limburgse Milieufederatie bij betrokken geweest. In november is het voorontwerp van dit nieuwe plan gepresenteerd.

Volgens het huidige ARP mag, op een enkele uitzondering na, de ammoniak-uitstoot van een bedrijf niet toenemen. Er mogen wel extra dieren gehouden worden, maar dan moet een vergunning voor zo'n zelfde aantal dieren elders in de Peelregio komen te vervallen. Op de ene plaats komt er dus geen emissie bij, terwijl op een andere plaats emissie vermindert. Dat leidt dus tot milieuwinst in de regio.

In het nieuwe plan wil men dit uitgangspunt van "emissie-stand-still op bedrijfsniveau" loslaten. Er wordt vooral aandacht besteed aan de amoniakdepositie die een bedrijf veroorzaakt op de rand van nabijgelegen "voor verzuring gevoelige terreinen". Als maateenheid wordt daarbij "mol per ha. per jaar" gehanteerd. Tegelijk wordt er een onderscheid gemaakt tussen belangrijke en minder belangrijke bos- en natuurgebieden ("A" en "B"-gebieden).

Voor 38 A-gebieden in Noord- en Midden-Limburg gaat een streng beleid gelden. Hier mogen rundveebedrijven slechts worden opgericht als de depositie niet meer dan 15 mol per ha per jaar bedraagt; nieuwvestiging van intensieve veehouderijen is helemaal niet toegestaan. Ook voor uitbreiding van rundveebedrijven en intensieve veehouderijen geldt als maximum 15 mol.

Uitbreiding tot 300 mol is mogelijk als een ander bedrijf, met veel meer depositie op het A-gebied, verdwijnt.

Bedrijven met een depositie van meer dan 300 mol mogen niet uitbreiden in aantal dieren, ook niet als daarbij de depositie gelijk blijft. Voor 115 bedrijven die nu meer dan 300 mol depositie op een A-gebied veroorzaken is geld beschikbaar om via technische maatregelen deze neerslag onder de 300 mol te brengen, of om deze bedrijven te verplaatsen of te beëindigen. Voor dit doel heeft de NUBL (zie hiervoor hoofdstuk 11) voor 1996 en 1997 een bijdrage van 10 miljoen gulden toegezegd.

Het beleid voor B-gebieden is minder streng. In tegenstelling tot het thans nog geldende plan mag de emissie van een bedrijf hier groeien, tot een maximale depositie van 600 mol op de rand van het B-gebied. De gedachte hierachter is, dat er dan meer bedrijfsverplaatsingen zullen komen dan bij het huidige plan. Nu moet iemand die een stal bijbouwt om meer dieren te gaan houden, zowel de nieuwe stal emissie-arm bouwen alsook de bestaande stal aanpassen. Dit laatste is bij het nieuwe plan in de meeste gevallen niet meer nodig.

Het grotere aantal verplaatsingen zal moeten leiden tot meer milieuwinst in de regio. Net als bij het huidige ARP moeten de extra dieren namelijk altijd uit de regio afkomstig zijn en nieuwe stallen moeten altijd emissie-arm worden uitgevoerd. Als extra garantie voor meer milieuwinst is er voorgesteld om bij elke verplaatsing van dieren een korting van 25%opte leggen.

De Werkgroep heeft zich bij de aanwijzing van A- en B-gebieden en bij de begrenzing van die gebieden sterk gemaakt voor de belangen van de Peel. Omdat alle Peelrestanten, -optwee kleine stukjes na de A-status hebben gekregen, zijn wij van mening dat het nieuwe plan voor de Peel geen verslechtering zal inhouden. Misschien is het zelfs wel een verbetering als het aantal verplaatsingen werkelijk groter wordt. Als de gesubsidieerde verplaatsingen rond de A-gebieden doorgaan mag daar zeker milieuwinst voor de Peel van verwacht worden.

Toch vinden we het jammer dat Limburg niet, net als Brabant, wacht met een nieuw plan tot de effecten van het huidige ARP goed zijn geïnventariseerd. Want ook dat leidt al tot veel verplaatsingen en de daarbij behorende milieuwinst. Om te zorgen dat die winst niet alleen op papier wordt geboekt, maar ook in werkelijkheid, zal beter moeten worden nagegaan of dieren waarvan ergens in de regio de vergunning wordt ingetrokken, ook echt verdwijnen. We hebben de ervaring dat dit niet door alle betrokken gemeenten even goed wordt gecontroleerd. De Inspectie Milieuhygiëne zou hier meer aandacht aan moeten besteden!

Glastuinbouw

Al een paar jaar maakt de Werkgroep Behoud de Peel bezwaren tegen uitbreiding van glastuinbouw in de hydrologische bufferzones rond de Peelreservaten. Waar een kas staat, kan namelijk geen regenwater in de grond trekken. Daarom kan de kas nadelig zijn voor de waterhuishouding in de omgeving. Met de aanleg van regenwaterbassins om de gewassen van water te voorzien wordt dat probleem nog groter. De adviseur voor de Raad van State

was het met ons eens. We konden het probleem echter niet kwantificeren, en ook niet aangeven hoe het eventueel gecompenseerd zou kunnen worden. Met subsidie van de Provincie Noord-Brabant en de gemeente Deurne konden wij samen met Milieucoöperatie De Peel dat probleem gedegen laten onderzoeken door het Staring Centrum in Wageningen. Op 23 november 1995 is het onderzoeksrapport "De invloed van glastuinbouw op de waterhuishouding" aangeboden aan de Brabantse gedeputeerden Verheijen en Van Geel en aan burgemeester Smeets van Deurne.

Zo'n onderzoek is bepaald niet simpel. Men moet goed berekenen hoeveel water in de kas gebruikt wordt; hoe het bassin beheerd wordt; wanneer het overloopt en waar het water blijft dat bij die overstort in de sloot terecht komt. Vervolgens moet bekeken worden wat het effect is van het feit, dat er onder de kas geen water meer in de grond dringt, en dat er tegelijk ook niets meer uit deze grond verdampft.

Het resultaat van alle berekeningen is een ingewikkeld rapport. Dat bleek onder meer uit diverse onjuiste berichten in de krant, van de hand van mensen die het rapport blijkbaar niet hadden gelezen of (bewust) verkeerd uitlegden. Het onderzoek bevestigde onze vermoedens: vestiging van glastuinbouw leidt in het algemeen tot negatieve effecten op de waterhuishouding van de omgeving. Het effect per kas is, zoals verwacht, niet groot; per hectare in dezelfde orde van grootte als het draineren van de grond. Maar omdat vele kleintjes (kassen, drainages, beregening, sloten, etc.) samen grote effecten hebben, blijven wij nieuwvestiging en uitbreiding van glastuinbouw binnen de bufferzones kritisch volgen. Dat zullen we ook doen bij andere grote verharde en gerioleerde oppervlakten, waar hetzelfde effect optreedt.

Uit het onderzoek bleek ook, dat het in theorie mogelijk is om deze negatieve effecten binnen de bedrijfsvoering te compenseren, door regenwater te infiltreren. In principe kan de glastuinbouw het water, dat normaliter van de open grond zou verdampen (ca 500 mm = 5.000 m³/ha), zonder problemen gebruiken. Maar er moet voor gezorgd worden dat de hoeveelheid regenwater, die normaal in de grond dringt, ook na de bouw van de kas in de grond terecht komt (zo'n 1.000 - 3.000 m³/ha).

Dat kan door infiltratie. Het hangt van het bodemtype en de grondwaterstand ter plaatse af hoeveel water ter compensatie geïnfilteerd moet worden (in droge gronden meer dan in natte) en hoe gemakkelijk dit water de grond in gebracht kan worden (in droge gronden makkelijker dan in natte).

Het infiltratiewater kan uit het bufferbassin komen. Als dat klein is, loopt het toch al regelmatig over. Als het groter is, zal doelbewust een deel van het opvangen regenwater gebruikt moeten worden voor infiltratie.

Waarschijnlijk zal de ontwikkeling van werkzame en werkbare compensatietechnieken niet gemakkelijk zijn. Op de oplossing van dat probleem richt zich het Peel-land-project Infiltratievoorziening glastuinbouwbedrijven.

Isvogel

5. Bestrijding van de verdroging

In onze streken valt meer neerslag dan de planten nodig hebben voor hun groei. Een deel van dit neerslagoverschot trekt in de grond; de rest stroomt via beekjes, beken en rivieren naar zee. De bewoners van deze Lage Landen hielpen al heel lang geleden deze waterafvoer een handje omdat natte gronden zo moeilijk te bewerken zijn. Naarmate er meer cultuurgrond intensiever werd gebruikt, nam ook de behoefte aan intensievere ontwatering toe.

Vooral in de laatste halve eeuw is die ontwatering over het hele land zó sterk doorgevoerd, dat bijvoorbeeld in de hoge zandgronden de grondwaterstand meer dan een halve meter gedaald is. We zitten nu overal met ernstige verdroging, zó sterk dat plaatselijk al sprake is van opbrengstderiving op landbouwgrond en hier en daar al problemen met de drinkwatervoorziening opdoemen.

Ernstig is deze verdroging ook voor al die schitterende natuurgebieden die met veel moeite veilig gesteld zijn. Beheerders en onderzoekers hebben al tientallen jaren gewaarschuwd dat een belangrijk deel van de onvervangbare waarden van vennen en venen, plassen en moerassen, natte heiden en broekbossen, beekjes en rivieren juist afhankelijk is van een overvloed aan neerslag en van de wijze waarop dat overschot van nature in de bodem werd vastgehouden.

De urgentie van dit probleem is intussen overal duidelijk. Zowel de Derde Nota Waterhuishouding (1989) als het Natuurbeleidsplan (1990) en het Nationaal Milieubeleidsplan (1990) besteden er aandacht aan. De verdroging moest beter onderzocht worden en vooral bestreden; daartoe moesten de provincies waterhuishoudingsplannen opstellen.

Dit heeft geresulteerd in een stortbui van plannen om deze verdroging te bestrijden. Diverse overheden en waterschappen hebben een indrukwekkend convenant gesloten over (Maas-)wateraanvoer via kanalen in Midden-Limburg en Noord-Brabant. Er is een apart plan om water aan te voeren ter compensatie van het teveel aan grondwater dat de Waterleidingmaatschappij bij Ospel uit de grond pompt.

Voor het Peelgebied werden Regiwa- (Regionaal Integraal Waterheer) projecten opgesteld voor de Groote Peel, de Peelrestanten ten zuiden van de Noordervaart, de Deurnese Peel, de Mariapeel en de Heidse Peel. Bij bijna al deze projecten is de aanvoer van gebiedsvreemd water een essentieel onderdeel.

De Regiwa-plannen worden gepresenteerd als "goed voor de landbouw en goed voor de natuur", waarin de suggestie zit dat zinnige mensen er geen bezwaar tegen kunnen hebben. Toch heeft de Werkgroep Behoud de Peel de nodige kritiek op deze plannen en bij het bestrijden ervan zijn we vaak in gezelschap van landbouwers, die ook niet zo geloven in win-win-oplossingen, maar met gezond boerenverstand weten dat bij winnaars ook verliezers horen.

De boeren vrezen vooral dat hun gronden weer te nat zullen worden. Dat is een overzichtelijk probleem; hun schade is vrij precies te berekenen en dus te compenseren. De schade die de natuur oploopt is heel wat minder gemakkelijk aan te tonen en nagenoeg niet te compenseren.

Dat het niet altijd gemakkelijk is de schade voor de natuur aan te tonen, komt voor een deel omdat de projecten vaak erg ingewikkeld zijn: om na decennia lange inzet om de grond zo snel mogelijk droog te maken, nu ineens het tegenovergestelde te moeten doen, en om daarbij de belangen van zowel landbouw als natuur veilig te stellen, moet de waterbeheerder heel wat registers opentrekken. Voor de bestrijding van de verdroging worden alle mogelijke middelen in de strijd geworpen. Naast wateraanvoer is dat beperking van het watergebruik, wijziging van afwateringstelsels en peilbeheer, instellen van buffergebieden en plaatselijk beperken van drainages. Combinatie van deze middelen kan leiden tot drastische beperking van de verdroging. Maar in de meeste plannen is niet nagegaan wat de gevolgen zijn voor zeldzame natuurwaarden. Die stellen nu eenmaal heel andere eisen als een maïsplant of een koe; anders waren ze niet zo zeldzaam.

Veel van de maatregelen kunnen heel positieve gevolgen hebben voor de natuurgebieden, maar soms zitten er ook kwalijke kanten of onvoorziene neveneffecten aan of kunnen ze, met wat aanpassingen, een veel groter gunstig effect hebben. En gelukkig hebben de waterbeheerders langzaam ook wel door dat niet elke druppel water dezelfde kwaliteit heeft. In de meeste gevallen laat men het aangevoerde water daarom ook niet rechtstreeks in de natuurgebieden stromen. Alleen de omgeving ervan wordt natter gemaakt; het gevolg daarvan is dat het grondwater uit de natuurgebieden niet meer zo snel wegzijgt.

Maar daarmee zijn niet alle problemen opgelost. Op deze manier bevordert je namelijk het eiland-effect; de grens tussen het natuurgebied en het cultuurland wordt nog abrutser. Oorspronkelijk was er op de overgang van het (voedselarme en natte) natuurgebied naar de voedselrijke en drogere cultuurgrond een heel boeiende gradiënt van overgangsmilieus met heel karakteristieke bewoners. Die overgangsmilieus hebben het de laatste decennia heel zwaar te verduren gehad en door de wateraanvoer krijgen ze nu de nekslag. In veel gevallen zijn ze namelijk nog gevoeliger voor verandering in de waterkwaliteit dan voor verdroging.

Een ander groot bezwaar van de wateraanvoer is de onnatuurlijkheid ervan. Om een duurzame (dat is een onafhankelijke) natuurontwikkeling afhankelijk te maken van eeuwige wateraanvoer is zeer riskant en ongerijmd.

Het is meestal niet gemakkelijk om deze negatieve gevolgen van de Regiwa-projecten meteen duidelijk te maken. Bij het opstellen van die projecten is aan deze "fijne nuances" onvoldoende aandacht besteed. Over het algemeen is met de projecten erg veel haast gemaakt. Soms alleen maar omdat de overheid snel wil scoren met dit beleid en omdat de streefdata moeten worden gehaald; soms ook omdat gelden voor een bepaalde datum moeten worden opgemaakt.

Natuurlijk heeft de bestrijding van de verdroging voor de natuur een grote urgentie; hoe eerder er mee begonnen wordt, hoe beter. Maar ontwikkeling en herstel van natuurwaarden is een zaak van jaren; in het geval van voedselarme milieus als hoogvenen zelfs heel veel jaren. Het is dus beter wat meer tijd en

een deel van de te investeren miljoenen te stoppen in diepgaand onderzoek. Daarom ziet de Werkgroep het ook als haar plicht om alle "voor de natuur gunstige" plannen heel kritisch te bestuderen en bij twijfel aan de effectiviteit ervan onmiddellijk bezwaar te maken, ook al heeft dat vertraging van het werk tot gevolg.

Omdat de meeste van deze projecten in de loop van 1995 in uitvoering kwamen, hebben ze dit jaar veel van onze aandacht geëist. We waren o.a. betrokken bij:

Regiwa-project Heidse Peel

Waterschap Peel en Maasvallei wil in de Heidse Peel de verdroging bestrijden door wateraanvoer. Deze aanvoer is vooral een bedreiging voor de zwak-gebufferde wateren rond de Peelrestanten en voor de zeldzame bewoners ervan. Ondanks ons protest en dat van boeren uit de omgeving oordeelde de rechtbank dat de werkzaamheden niet opgeschort hoefden te worden.

Regiwa-project Deurnese Peel

Voor de Wateraanvoer Deurnese Peel kreeg Waterschap De Aa een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet. Omdat onderdelen van dit plan (wateraanvoer naar het natuurgebied) schade toebrachten aan het natuurreservaat, ging onze Werkgroep in beroep tegen de verlening van deze vergunning. Daardoor kon het Waterschap de werken niet verder uitvoeren. Aangezien alles al was aanbesteed, vond eind 1994 spoedoverleg plaats om te bezien welke onderdelen in 1995 wel en welke niet uitgevoerd konden worden. In de omgeving van de Deurnese Peel zijn watergangen verlegd en nieuwe gegraven en enkele stuwen en pompen geplaatst.

Er wordt geen water aangevoerd voordat beslist is over onze bezwaren.

Regiwa-project Mariapeel

Het Regiwa-project Mariapeel heeft vooral tot doel de waterstand in dit reservaat flink te verhogen. Om het water vast te houden en overlast voor de omgeving te voorkomen worden dammen gebouwd en watergangen gegraven of omgeleid en van stuwen voorzien. In het oorspronkelijke plan waren ook twee mogelijkheden om in droge perioden water in te laten. Daar hebben we ernstig bezwaar tegen gemaakt en daarop is één inlaat uit het plan geschrapt. We hopen de beheerder van het reservaat ervan te kunnen overtuigen dat de andere mogelijkheid tot inlaten van gebiedsvreemd water ook nooit benut mag worden. Er zal toch nog veel overlegd moeten worden over dit project, want in de vergunningaanvraag staat alleen waar in het reservaat dijken, stuwen en watergangen worden gemaakt. Er is niet aangegeven hoe deze hulpmiddelen gebruikt gaan worden en wat de effecten daarvan zijn op de verschillende natuurwaarden. Als het voldoende wil regenen kan nu een groot deel van het reservaat onder water worden gezet. Maar zo'n schoksgewijze verandering is heel ongewenst; het waterpeil kan wellicht het beste heel geleidelijk worden opgezet. Er is een grondig onderzoek nodig om de beste werkwijze vast te stellen; herstel van hoogveenvegetaties is nu eenmaal geen korte-baan-werk.

Regiwa-project Sarsven - De Banen - Rietbeek

Het waterschap heeft een art. 12-vergunning volgens de Natuurbeschermingswet gevraagd en gekregen voor het plaatsen van een regelbare stuw in de Rietbeek en in de Ruwbeek en een inlaatvoorziening bij de Noordervaart op Rietbeek. Door deze wateraanvoer en door opstuwing van de beken wil men wegzijging van water uit het Sarsven en De Banen voorkomen.

De Werkgroep is van mening dat een duurzame oplossing alleen kan worden bereikt als -in het kader van de EHS- een aantal landbouwgronden in dit gebied uit de productie genomen worden; de beken zijn dan ook niet meer nodig om die gronden te ontwateren. De natuurgebieden kunnen dan natter worden zonder wateraanvoer. Aan onze zienswijze is in zoverre tegemoet gekomen, dat de kunstwerken als tijdelijk en verwijderbaar worden uitgevoerd. Intussen ijveren we voor verder onderzoek naar meer structurele oplossingen.

6. Natuurbeschermingswet

De meeste Peelrestanten vallen momenteel onder de Natuurbeschermingswet en dat geeft goede mogelijkheden om voor de belangen ervan op te komen. Van groot belang is Artikel 12, dat een vergunning eist voor alle handelingen die schadelijk zijn voor een beschermd natuurmonument of die een beschermd natuurmonument ontsieren. Het gaat daarbij niet alleen om handelingen binnen de grenzen van het natuurmonument, maar ook daarbuiten. Op grond van deze wet maken we zondig bezwaar tegen onder meer depositie van ammoniak, en tegen drainages en beregeningsputten die schadelijke invloed hebben op de grondwaterstand van het natuurgebied. De invloed van zulke lokale ingrepen in de waterhuishouding lijkt miniem, maar al die kleine beetjes hebben samen nu al heel duidelijk negatieve invloed op het grondwaterpeil van de natuurgebieden. Bestrijding van verdere grondwateronttrekking is daarom heel urgent.

Regiwaprojecten

Bij de Regiwa-projecten voor de Deurnese Peel en voor de Peelrestanten ten zuiden van de Noordervaart (Sarsven - de Banen - Rietbeek) maakten we bezwaar tegen onderdelen van het werk waarvoor een artikel-12 vergunning nodig was. Zie hiervoor hoofdstuk 5.

Waterwinning WML bij Ospel

De waterwinning bij Ospel heeft jarenlang 0,5 tot 0,8 miljoen kubieke meters water meer opgepompt dan volgens de vergunning mocht. In een intentieverklaring heeft de Minister zich eens voorgenomen (Maas)wateraanvoer als wondermiddel te gebruiken voor alle problemen met de waterhuishouding bij de Groote Peel. Zo wil men ook de waterstandsverlaging die het gevolg is van deze waterwinning compenseren door wateraanvoer.

De Werkgroep stelt zich op het standpunt dat geen gebiedsvreemd water naar de (omgeving van) Peelrestanten aangevoerd moet worden. Een betere compensatie zou zijn neerslag vast te houden op te verwerven laaggelegen landbouwgronden en het laten inzigen van spoelwater van de waterwinning. Ons bezwaar werd afgewezen, maar uiteraard zijn we in beroep gegaan. Een geluk is dat we de Raad voor het Natuurbeheer achter ons hebben staan.

Slotengraverij bij de Mariapeel

In mei constateerden we graafactiviteiten bij een woning pal tegenover de ingang van de Mariapeel. Zonder zelfs maar een vergunning te hebben aangevraagd begon de bewoner te graven en hij liet zich ondanks waarschuwingen van o.m. politie en AID nauwelijks stoppen. Deze sloten werken sterk ontwaterend, niet alleen op het betreffende perceel, maar ze beïnvloeden ook de grondwaterstand in het aangrenzende natuurgebied.

In een kort geding werd het werk op straffe van een dwangsom stilgelegd. Zonder vergunning graven is namelijk een onrechtmatigheid jegens ons, die zich inzetten voor de belangen van het natuurgebied. Via een bodemprocedure

moeten we nu nog herstel van de oude situatie eisen. Overigens zou het in dit soort situaties meer voor de hand liggen als de beheerder of de eigenaar van het natuurgebied zelf de wettelijke mogelijkheden zou aangrijpen om de belangen te verdedigen van het natuurreservaat, dat de samenleving met veel kosten en moeite in stand wil houden. Maar blijkbaar laat men liever de kastanjes uit het vuur halen door de Werkgroep.

Jurisprudentieproject

Omdat wij graag kwaliteitswerk afleveren, overwogen wij de volledige jurisprudentie betreffende de Natuurbeschermingswet te verzamelen, te scannen en op schijf te zetten als een goed toegankelijk computerbestandbestand. Daarvan zou niet alleen de Werkgroep, maar de hele Nederlandse natuurbescherming veel plezier kunnen hebben. Bij aanvraag van subsidie bij het WNF bleek echter, dat anderen al met vergelijkbare ideeën rondliepen. We besloten de krachten te bundelen en vonden het ministerie van LNV bereid de kosten te dragen. De verzameling teksten komt naar verwachting zomer '96 beschikbaar.

7. Ruimtelijke Ordening

Het landelijk, provinciaal en gemeentelijk beleid op het gebied van ruimtelijke ordening bepaalt voor een groot deel de ontwikkelingsmogelijkheden van de natuurgebieden in de Peelstreek. Daarom volgt de Werkgroep al deze plannen ook heel nauwgezet en probeert ze bij te sturen in de meest gewenste richting.

In het verslagjaar werd onder andere veel aandacht besteed aan de verschillende Bestemmingsplannen Buitengebied waaraan bijna al "onze" Peelgemeenten nu werken.

De provinciale plannen hielden zich, veel meer dan in het verleden, bezig met het waterbeleid. Veel van deze plannen hadden direct te maken met de Peel; we hebben ons er voor ingezet dat het natuurgebied de voordelen ervan genoot, maar gevrijwaard werd van de kwalijke gevolgen die soms ook aan dit waterbeleid zitten.

NUBL

Begin 1995 kwam er een samenwerkingsverband tussen rijk (de ministeries van LNV, VROM en V&W) en de provincies Noord-Brabant en Limburg met de naam NUBL, wat betekent Nadere Uitwerking Brabant Limburg. Doel van deze samenwerking is de problemen op het gebied van ruimtelijke ordening, waterhuishouding en milieu op te lossen door het overheidsbeleid op deze punten beter op elkaar af te stemmen. Hiervoor zijn enkele honderden miljoenen beschikbaar. Op 8 maart bezochten de ministers Van Aartsen en De Boer de Peel om te overleggen over het concept Plan van Aanpak.

NUBL zal zich vooral richten op acht geselecteerde regio's binnen het werkgebied: één daarvan is de Peelvenen. Deze regio valt ook binnen het werkgebied van de Werkgroep Behoud de Peel. Een projectgroep, bestaande uit ambtenaren van de provincies Noord-Brabant en Limburg en het ministerie van LNV, produceerde een concept-startnotitie voor het Peelvenenproject. Deze besloeg 18 pagina's en werd door ons becommentarieerd.

In december werd onder leiding van de provincie Limburg, die was aangesteld als "trekker" van het Peelvenenproject begonnen met een ambtelijke overlegronde waarbij de meningen van de "streek" werden gepeild. Doel was een beter inzicht te verkrijgen in de specifieke problematiek in de regio. In 1995 kwamen hiervoor drie thema's aan bod, namelijk verzuring, waterhuishouding en als derde bos, landschap en recreatie. De resultaten van deze besprekingen worden meegenomen in het uiteindelijke startdocument, dat de basis van het Peelvenenproject moet vormen.

Inhakend op deze NUBL-plannen heeft de Werkgroep samen met agrarische organisaties (de twee Milieucoöperaties en JAPI) een programma van plannen opgesteld. Een overzicht van dit Peel-landproject geeft hoofdstuk 10.

Waterschappen

Inhakend op het landelijk en provinciaal beleid hebben de waterschappen verschillende plannen gelanceerd om de verdroging van natuurgebieden te bestrijden. Zo heeft Waterschap De Aa plannen ontwikkeld voor de Deurnese Peel en Waterschap Peel en Maasvallei voor de Mariapeel. Als het belang-

rijkste wapen in de strijd tegen de verdroging zien de Waterschappen de aanvoer van water. Dat is volgens ons om twee redenen geen ideale oplossing. Zo'n eeuwig infuus is verre van natuurlijk. Bovendien heeft het aangevoerde (Maas-)water eigenschappen die ongunstig zijn voor veel planten en dieren van andere milieus. Voldoende redenen dus om heel kritisch te kijken naar de plannen; bestrijding van de verdroging is heel erg urgent, maar dit doel heiligt niet elk middel!

Meer over de verschillende Regiwa-projecten en onze bemoeienis daarmee is te lezen in hoofdstuk 5, dat helemaal gewijd is aan de verdrogingsbestrijding.

Zowel in Brabant als in Limburg werden door de provincies in het kader van de Grondwaterwet vergunningen afgegeven voor het oppompen van grondwater. In de buurt van de beschermde natuurmonumenten is voor dergelijke winningen ook een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet nodig. Vooral in Limburg levert de afstemming van de vergunningen in de praktijk de nodige problemen op; daar zijn namelijk meerdere bureaus die zich met het grondwater bezighouden. En bij het beoordelen van een vergunning kijken ze naar het adres van de aanvrager, niet naar de plek waar het water wordt opgepompt....

Toerisme en recreatie

In juli presenteerden het Gewest Noord-Limburg en het Samenwerkingsverband Regio Eindhoven een visie op de toeristisch-recreatieve ontwikkeling van de Peelregio: "De Peel natuurlijk". Het toerisme wordt steeds meer gezien als een nieuwe motor voor de regionale ontwikkeling. Allerlei projecten worden gerealiseerd o.a. de aanleg van golfbanen, nieuwe recreatieve routes, enz. Langs de Middenpeelweg in Horst en Sevenum worden grote recreatieprojecten gedacht. De Peelregio moet straks een duidelijk herkenbaar "recreatieproduct" gaan vormen. Diverse overheden verwachten dat een aantal projecten die nu onrendabel lijken, dankzij subsidies van de EU toch te realiseren zijn. Het is trouwens opvallend hoeveel waarde allerlei gemeenten hechten aan de ontwikkeling van de recreatie, hoewel een duidelijke visie op deze ontwikkeling ontbreekt. Ook is er geen afstemming tussen provincies en tussen gemeenten. In het kader van de NUBL zullen we hier aandacht voor vragen.

Noord-Brabant:

De looptijd van het waterhuishoudingsplan Noord-Brabant ("Werken aan water") is met 4 jaar verlengd. In deze nota heeft de provincie haar beleid vastgelegd. Het is jammer dat bij deze verlenging de speerpunten van dit beleid, zoals bestrijding van de verdroging, niet verder werden aangescherpt.

Vijf gemeenten (Asten, Deurne, Someren, Bakel, Gemert) hebben gewerkt aan een gezamenlijke visie voor het buitengebied, een zogenaamde paraplunota. In de nota zijn de hoofdlijnen van het ruimtelijk beleid uitgezet. De diverse gemeenteraden hebben de nota vastgesteld.

Helaas willen de betrokken gemeenten ganzen- en weidevogelgebieden de be-

stemming "agrarische hoofdstructuur" geven, hoewel ze volgens het streekplan tot de "groene hoofdstructuur" behoren. Die nieuwe bestemming biedt een veel minder goede bescherming en laat de handhaving van natuurwaarden over aan de willekeur van gemeenten. Gemeentelijke bestemmingsplannen die zich op deze nota baseren zullen we dan ook zeker gaan aanvechten (de nota zelf biedt daarvoor geen mogelijkheden).

In de nota wordt ook vastgehouden aan de glastuinbouwconcentratiegebieden Gevlocht (Asten) en Aardbeiweg (Helenaveen). Hiermee zijn noch natuurbeschermers, noch agrariërs gelukkig omdat in deze hydrologische bufferzones conflicten over de waterhuishouding te verwachten zijn. We zullen daarom hier samen met de landbouw gaan zoeken naar een oplossing.

Limburg:

In het vorige jaarverslag moesten we melden dat we veel kritiek hadden op het eind 1994 vastgestelde streekplan. Ons beroep bij de commissie bezwaarschriften van de Limburgse Staten had gelukkig tot gevolg dat bij de afweging van belangen meer rekening wordt gehouden met de natuurwaarden rond de Peel en vooral met de ontwikkelingsmogelijkheden voor het gebied van de Verheven Peel.

In 1995 werd veel tijd besteed aan het provinciale waterbeleid. Begin van het jaar werd de nota Evaluatie en Actualisering Waterhuishoudingsplan Limburg (EWHP) vastgesteld. Anders dan het streekplan, dat uiteindelijk goed aangepast is aan onze visie op de waterhuishouding voor het gebied van de Verheven Peel, houdt het EWHP daar nauwelijks rekening mee. Terwijl toch het uitgangspunt van de provincie was, een samenhangend beleid vast te stellen voor ruimtelijke ordening, water en milieu. Het hydrologische bufferbeleid voor het sterk verdroogde Limburg gaat slechts gelden voor enkele grote natuurgebieden. Hiervoor worden tot 1998 uitvoeringsplannen opgesteld.

Diverse overheden hebben afspraken gemaakt over de aanvoer van water via de Midden-Limburgse en Noordbrabantse kanalen.

Voor de aanvoer van water naar de Groote Peel bestaat een aparte intentieverklaring. Deze aanvoer van water werd aanvankelijk gezien als de definitieve oplossing voor dit reservaat, maar het wordt nu beschouwd als een tijdelijke maatregel -die meer dan 10 miljoen mag kosten! Wij geven de voorkeur aan structurele maatregelen zoals het verwerven van gronden om deze vernatten, omdat dit uiteindelijk toch zal moeten gebeuren.

Namens de Milieufederatie Limburg had onze vice-voorzitter zitting in de subcommissie Noord-Limburg-West van de Provinciale Commissie Beheer Landbouwgronden. Deze commissie maakte een begrenzingenvoorstel voor 795 ha beheersgebied, 854 ha reservaatgebied en 498 ha natuurontwikkelingsgebied voor heel Noord-Limburg ten westen van de Maas waartoe o.a. de Limburgse kant van de Peel behoort.

Wij hebben ons er sterk voor gemaakt dat voldoende van deze hectares worden ingezet rond de Peelreservaten. In 1996 wordt de procedure afgerond.

Voor Midden-Limburg-west is in 1995 een voorontwerp voor de begrenzingen van beheersgebieden, reservaatgebieden en natuurontwikkelingsgebieden gepubliceerd. Hierop hadden we de nodige kritiek. Het totaal aantal beschikbare hectaren was te gering omdat veel extra hectaren werden ingezet voor het Maasdal. Bovendien werden relatief veel hectaren ingezet op droge zandgronden terwijl de natte biotopen onderbedeeld bleven. Verder waren van natte verbindingzones slechts delen aangewezen zodat in belangrijke biotopen nog geen vernatting gerealiseerd kan worden. Er werd onvoldoende rekening gehouden met de potenties van gebieden als de Groote en Kleine Moost, Witdonk, Sarsven/De Banen en het Kruis.

Bij de vaststelling van het plan heeft Gedeputeerde Staten weinig met de kritiek gedaan. Intussen wordt echter al weer gestudeerd op aanpassing van het plan.

De gemeenten Horst, Sevenum, Maasbree en Venlo hebben in 1995 een Kadernota (de Limburgse variant op een Paraplunota) opgesteld om te komen tot nieuwe bestemmingsplannen buitengebied. De intergemeentelijke afstemming moet leiden tot betere plannen. De Werkgroep was vertegenwoordigd in de begeleidingscommissie voor de nota. Wij vinden dat in deze nota onvoldoende aandacht wordt besteed aan de lokale ecologische infrastructuur. Ook hier kunnen we pas bezwaar maken als de gemeentelijke bestemmingsplannen aan de orde komen.

Deurne

B & W van Deurne hebben de minister van OCW in januari voorgesteld Helenaveen aan te wijzen als beschermd dorpsgezicht vanwege het karakter van deze 19e eeuwse veenkolonie: het gaat daarbij niet alleen om de dorpskern, maar om het hele bewoonde gebied met vaarten, lanen, boerderijen en voormalige veenarbeidershuisjes. De provincie Noord-Brabant heeft hier een advies over uitgebracht. De minister moet nog een beslissing nemen.

De Werkgroep heeft hier ook een duidelijk standpunt over. Een essentieel onderdeel van onze plannen voor de Verheven Peel is de samenvoeging van de Deurnese Peel en de Mariapeel. Dat kan alleen als de verkeersweg die deze twee gebieden nu scheidt op den duur verdwijnt. Een deel van de bebouwing langs de Helenavaart zal daarom ook moeten verdwijnen; de enclave tussen de Deurnese Peel en Mariapeel zal uiteindelijk trouwens zoveel natter moeten worden, dat ze niet meer geschikt is als woongebied. Men kan nu eenmaal niet tegelijk een natuurgebied iets van zijn oorspronkelijke glorie teruggeven en tegelijkertijd alle recente ontginnings-bouwsels handhaven. Als het overheidsbeleid gericht is op herstel van de natuur, is het niet mogelijk dit deel van Helenaveen de status van beschermd dorpsgezicht te geven. De typische perceelsvormen en het patroon van lanen en kanalen zullen overigens ook in de wildernis die hier moet ontstaan, eeuwenlang herkenbaar blijven.

Hoogdonk:

De Raad van State, afdeling bestuursrechtspraak heeft in een beroep tegen G.S. van Noord-Brabant beslist dat de kalkzandsteenfabriek Hoogdonk met een

aangepast peilbeheer de plas mag afwerken. Het betrof een vergunning uit 1991 en die ging alleen over de afwerking van de al bestaande plas.

Het is aangetoond dat zulke diepe ongroningen op deze plaats een negatieve invloed hebben op de grondwaterstand van de nabijgelegen Liesselse Peel. We blijven ons daarom verzetten tegen verdere uitbreiding van deze zandwinning.

Asten

In Asten lopen al jaren procedures over de vestiging van nieuwe glastuinbouwbedrijven binnen de hydrologische bufferzone van de Groote Peel, in het gebied het Gevlocht. Deze plaats heeft tevens aardwetenschappelijke waarde en is van belang als fourageergebied voor ganzen. Twee tuinders die zich er wilden vestigen, hebben intussen in Someren een nieuw bedrijf gesticht. De ondernemers willen de uitslag van de nog lopende procedures blijkbaar niet afwachten. Slechts een bassin resteert op de plek waar een glastuinbouwconcentratiegebied gedacht was. Het blijft intussen onbegrijpelijk waarom de gemeente zo blijft vasthouden aan deze lokatie, die zoveel problemen oproept; er zijn in Asten wel geschiktere plaatsen.

De Werkgroep heeft in december 1995 zitting genomen in het gemeentelijk platform om te komen tot een nieuw bestemmingsplan buitengebied. Dit plan zal worden gebaseerd op de al vermelde Paraplunota.

Venray

In Venray wordt gewerkt aan een nieuw structuurplan, een soort visie op de ruimtelijke ordening voor de lange termijn, die voor de gemeente niet bindend is. Namens de Milieufederatie heeft onze vice-voorzitter zitting in de begeleidingsgroep. Het project moet er toe leiden dat Venray binnen enkele jaren een nieuw bestemmingsplan buitengebied krijgt. We hopen met onze inbreng voldoende duidelijk te maken dat in het buitengebied niet uitsluitend landbouwbelangen een rol moeten spelen.

Helden

De Kroon heeft zich in 1995 uitgesproken over het bestemmingsplan Buitengebied van Helden. Diverse van de door ons aangevoerde bezwaren werden gehonoreerd. Zo wemelde het plan van de wijzigings- en vrijstellingsbepalingen en ontheffingen; vele daarvan zijn door de Kroon geschrapt.

Een van de belangrijkste bezwaren van de Werkgroep betrof de bestemmingen in het gebied Belgenhoek/Marisberg; de gemeente wilde daar geen enkele beperking leggen op de landbouwgronden. De Werkgroep wenste overal op de landbouwgronden de bestemming "Agrarische doeleinden, gebied met landschappelijke waarden en natuurwaarden" (A1n). Dit hooggelegen gebied speelt namelijk een erg belangrijke rol; het regenwater dat er in de bodem trekt houdt de Peel vochtig.

De zone waarin een aanlegvergunning voor het draineren van gronden en scheuren van grasland gaat gelden werd, na ons bezwaar, aanzienlijk uitgebreid. De Kroon liet zich in deze leiden door de GEN-visie Zuidelijke Peelhorst. Ook

voorzag de Kroon zelf -en dat is heel ongebruikelijk- in een aanlegvergunningstelsel dat onmiddellijk van kracht werd voor gebieden met de bestemming Aln. Dit heeft tot gevolg dat bij beslissingen over intensivering van agrarisch gebruik de natuurbelangen zwaar zullen meewegen.

Meijel

De gemeente Meijel heeft in 1995 een buro ingehuurd om een toekomstvisie op hoofdlijnen te ontwikkelen. Toerisme wordt ook in deze gemeente een van de hoofdpunten van beleid. Tevens heeft de gemeente -anders dan de rijksoverheid- een heilig geloof in de verdere ontwikkeling van de glastuinbouw. In juni verscheen het advies aan de Raad van State over het bestemmingsplan buitengebied 1979. Daaruit blijkt dat er veel meer rekening moet worden gehouden met de belangen van natuur en landschap: Het hele westelijke gebied moet meer gelet worden op de natuurwaarden. Op de landbouwgebieden bij het Molentje moet meer gelet worden op de natuurwaarden. Voor het scheuren van grasland in het Schepersbergs Peelke is een vergunning nodig. En vooral moeten de mogelijkheden voor vestiging en uitbreiding van agrarische bedrijven minder ruim worden.

Heythuysen en Nederweert

In 1995 is een Kadernota (Paraplunota) voor o.a. Heythuysen en Nederweert afgerond. Bij de opstelling was de Werkgroep niet betrokken en ook geen andere vertegenwoordiger van de milieugroepen. Bijgevolg drukt ook hier de landbouw een sterk stempel op de nota. In het najaar spraken we wel met diverse organisaties en diensten over de aanpak van het nieuwe bestemmingsplan voor het buitengebied van de gemeente Heythuysen.

8. Jacht

Sinds vele jaren heeft Werkgroep Behoud de Peel een eenvoudig standpunt aangaande de jacht in de Peelreservaten, namelijk het principe 'geen jacht, tenzij...'. De natuur in de Peelreservaten moet zich zoveel mogelijk ongestoord kunnen ontwikkelen; daarom kan jacht er niet worden toegestaan. Alleen als er onaanvaardbare schade aan de natuurwaarden in het gebied of aan de landbouw in de omgeving wordt toegebracht, kan van geval tot geval worden bekeken of jacht een oplossing biedt voor dat probleem.

Voor de jacht in de meeste Peelreservaten is een artikel 12-vergunning krachtens de Natuurbeschermingswet nodig. Bovendien heeft de provincie Limburg sinds kort officieel een aantal "Stiltegebieden" aangewezen. Voor het uitoefenen van de jacht is daar een ontheffing nodig. Dat bood de Werkgroep Behoud de Peel in 1995 driemaal de gelegenheid bezwaar te maken bij een aanvraag voor een vergunning/ontheffing door jagers.

Het lijkt er overigens op dat dit alles achterhoedegevechten zijn. Het ziet er naar uit dat op korte termijn de jacht in natuurgebieden volledig verboden zal worden. Een voorproefje van die nieuwe aanpak was al de weigering van het Ministerie van LNV om aan de wildbeheereenheid Horst een vergunning voor de jacht in het Grauwveen en de Mariapeel te verlenen.

Jacht in de Astense Peel

Voor de jacht in de Astense Peel werd in 1993 door de minister van LNV een artikel 12-vergunning afgegeven in het kader van de natuurbeschermingswet. Volgens deze vergunning was jacht in de Astense Peel mogelijk in een zone van 100 meter, daar waar het reservaat grenst aan agrarisch gebied. Binnen deze zone was alleen de jacht op ree, vos, konijn, zwarte kraai en verwilderde kat toegestaan. Het door ons ingestelde beroep bij de Raad van State kwam in 1995 voor.

Bij de uitspraak werd geheel voorbij gegaan aan hetgeen op de zitting naar voren werd gebracht. Vele van onze bezwaren werden verworpen omdat de vergunning niet in strijd was met het vastgestelde wildbeheerplan van de Jacht- en wildbeheereenheid. Dat daar niet in staat welke omvang de landbouwschade heeft, welke dieren deze veroorzaken en welke relatie er is tussen landbouwschade en het beschermd natuurmonument, wordt blijkbaar ook door de Raad van State voor lief genomen. Ook het ontbreken van de kaart (!) waarop de bejaagbare zones zijn aangegeven is geen reden om de bestreden vergunning in te trekken.

Omdat ook hier weer het principe 'Geen jacht, tenzij...' met voeten wordt getreden, blijven wij erin volharden dat jacht niet thuis hoort in de Peelrestanten. Jagen blijft in strijd met de natuurbehoudsdoelstellingen. Er kon tot op heden niet aangetoond worden dat in de omgeving sprake was van belangrijke landbouwschade, veroorzaakt door wild dat uit de reservaten afkomstig was en die niet op een andere wijze voorkomen had kunnen worden.

Jacht in stiltegebied Sarsven/De Banen

Dhr. T. Coolen uit Nederweert verzocht in 1994 de gemeente Nederweert om hem een ontheffing voor het jagen in een deel van Sarsven/de Banen te verlenen. Door de Werkgroep werd bezwaar tegen de ontwerpbeschikking aangetekend bij dezelfde gemeente. Gelukkig bleken bij de hoorzitting die daarop volgde meer bezwaarmakers op de bres te staan voor deze zaak. Ook het Limburgs Landschap en VogelWerkgroep Nederweert spraken hun bedenkingen uit tegen het jagen in het stiltegebied. Onze belangrijkste bezwaren waren gericht tegen de verstoring door de jacht in een dergelijk gebied. Als één activiteit de stilte verstoort is het wel jagen. Het belangrijkste argument van jagerszijde, uiteraard weer de beruchte landbouwschade, kon op geen enkele wijze aannemelijk worden gemaakt.

De gemeente Nederweert bleek vatbaar voor de argumenten van de bezwaarmakers en verleende de ontheffing niet omdat de gemeente van mening was dat de jager geen schade leed tengevolge van een weigering van de ontheffing voor het uitoefenen van de jacht in het stiltegebied Sarsven/De Banen. Door de jager is hiertegen bij de Raad van State beroep ingesteld.

Jacht in stiltegebied Groot- en Kleine Moost

Bij de gemeente Heythuysen diende Dhr. Fuchs een verzoek voor een ontheffing in om te mogen jagen in het stiltegebied Groot-/Kleine Moost. Ook hier volgde een hoorzitting als gevolg van een bezwaar van Werkgroep Behoud de Peel.

Het verdere verloop week geheel af van de zaak in Nederweert. Allereerst was Werkgroep Behoud de Peel in Heythuysen de enige bezwaarmaker. Belangrijker was de mening die Dhr. Fuchs toegedaan was in deze zaak. Tijdens de hoorzitting benadrukte Dhr. Fuchs de goede verstandhouding met de Werkgroep en verkondigde dat hij zich kan vinden in het standpunt van de Werkgroep in deze zaak. Wat Dhr. Fuchs betreft dient de jacht in een stiltegebied zelfs geheel te worden verboden! De reden dat hij toch om een ontheffing verzoekt, is gelegen in het feit dat alle WBE's van de provincie een ontheffing kregen en hij, als individuele jager niet. Dit stukje rechtsongelijkheid kan hij niet verteren.

B&W van Heythuysen besloten uiteindelijk de ontheffing te verlenen ten behoeve van een verantwoord beheer van de wildstand en ter voorkoming van eventueel door het wild toe te brengen schade aan met name landbouwgewassen.

Het is interessant beide gevallen naast elkaar te zetten. In twee gelijke zaken beslist de ene gemeente (Nederweert) dat geen ontheffing verleend moet worden omdat de landbouwschade niet aannemelijk wordt gemaakt en beslist de andere gemeente (Heythuysen) om de ontheffing te verlenen ter voorkoming van eventuele landbouwschade, die ook hier op geen enkele manier aannemelijk werd gemaakt en bij de aanvraag en hoorzitting in het geheel niet aan de orde is gekomen!

Inmiddels heeft Werkgroep Behoud de Peel beroep aangetekend tegen deze beslissing. Ook deze zaak zal in 1996 vervolgd worden.

9. Beheer

Het daadwerkelijk beheren van (delen van de) Peelrestanten was ook in 1995 voor onze Werkgroep een belangrijke activiteit. We werkten in de Deurnese Peel, het Zinkske, het Molentje en de Heidse Peel.

Beheer van natuurgebieden en hun randzones versterkt de band met de natuur en geeft de mogelijkheid aan de buitenwacht te laten zien op welke wijze dit beheer gestalte kan krijgen. Door bovendien in natte graslanden als het Molentje samen te werken met agrarische ondernemers kan het wederzijds begrip toenemen.

Zo goed als we met argusogen kijken naar agrarische activiteiten rond de Peel die de belangen van het natuurgebied raken, zo kijken we ook uiterst kritisch naar de manier waarop de beheerders van deze natuurgebieden met ons aller erfgoed omgaan. Staatsbosbeheer is bezig met een project om de Mariapeel weer natter te maken; op zich een heel goed doel, maar de grootschalige manier waarop het wordt verwezenlijkt roept toch diverse vragen op. Wij gaan er niet van uit het goede doel alle middelen heiligt.

Deurnese Peel

De Deurnese Peel is jarenlang door onze Werkgroep in samenwerking met de gemeente Deurne beheerd. Nu is deze Peel eigendom van Staatsbosbeheer (SBB). In overleg met deze instantie bleven we het beheer grotendeels op dezelfde manier voortzetten. Net als andere jaren werden grote stukken vrij gemaakt van berken.

Maar SBB deed ook dingen waar we weinig enthousiast over waren. Zo werd een brug aangelegd over de Soeloop en werden smalle voetpaden verbreed om er met een jeep of brandweerauto doorheen te kunnen. Wij vinden dat door deze activiteiten sterk afbreuk gedaan wordt aan het wilderniskarakter van dit gebied. Het zich wanen in een "ongerepte" wildernis is een ervaring, die men in de overige Peelgebieden nauwelijks nog kan beleven. Als de Deurnese Peel, net als de andere Peelgebieden, teveel opengelegd wordt, is er slechts sprake van meer van hetzelfde en niet van iets unieks. Wij blijven proberen Staatsbosbeheer te overtuigen van deze visie.

Met SBB is ook gesproken over het beheer van de hoge veenruggen vlak bij Griendtsveen. Tot nu toe werden deze begraasd door schapen, maar van een positief effect is nauwelijks sprake. Er is overwogen hier koeien te laten grazen, maar dat gaat niet door omdat daardoor teveel veen vertrapt wordt. Er zal bekeken moeten worden of begrazing hier echt wel zinvol is.

We zijn nog in discussie over het beheer van de ten noorden van de Deurnese Peel door SBB verworven landbouwgronden. Wij zijn van mening dat deze gronden veel natter moeten worden. Daarmee vergroot je de natuurwaarden van deze terreinen. Bovendien, en dat is het belangrijkste, krijg je daardoor een hogere waterstand in de Peel zelf. Aan vernatting is echter nog niets gedaan. Tot nu toe was slechts sprake van begrazing via inscharing van rundvee, waardoor het verschil met het vroegere agrarische gebruik nauwelijks zichtbaar is.

Mariapeel

Ook in de Mariapeel was het beheer niet altijd zoals wij dat wensten. Er werden door het waterschap Peel- en Maasvallei een groot aantal dijken aangelegd, met name om de waterstand te verhogen. Ook SBB heeft al enkele van zulke dijken gebouwd en is van plan om er nog meer aan te leggen. Een hoge en stabiele waterstand is iets dat ook wij als ideaal zien, met name om hoogveenregeneratie te bewerkstelligen. Maar de ingrepen in de Mariapeel zijn ons inziens te grootschalig. Terwijl jarenlang nauwelijks iets aan het vasthouden van water was gedaan werden er nu (hoge) dijken door het gebied aangelegd en heeft men het plan grote delen op korte termijn tot (te) ver boven het maaiveld onder water te zetten.

Het lijkt ons alsof in een groot deel van de Mariapeel natuurwaarden worden opgeofferd om in een klein deel hoogveenregeneratie te bereiken. De werkzaamheden gebeurden zonder dat er van een goed gemotiveerde achtergrondvisie sprake is. Wij vinden het te gek dat miljoenen worden uitgegeven zonder dat voldoende duidelijk is welke verbetering van natuurwaarden dit tot gevolg zal hebben. In ons beheersoverleg met SBB hebben wij erop aangedrongen om de waterstand zeer geleidelijk te verhogen.

Het Zinkske en het Molentje

In het Zinkske hebben de beheersactiviteiten dit jaar wat minder tijd in beslag genomen. In overleg met SBB, het Waterschap en de visclub zijn we begonnen met het terugzetten van de houtwal langs het Deurnese Kanaal. De bedoeling daarvan is een open verbinding tussen Zinkske en Molentje te creëren. Dat is vooral gunstig voor de weidevogels.

In het Molentje, waar de Vereniging Natuurmonumenten 34 hectaren in bezit heeft, is op het eind van het jaar een begin gemaakt met het opnieuw afrasteren van de percelen langs de St. Vincentiusstraat. Daarbij zijn de rasters een stukje van de perceelsrand af geplaatst. Deze ruigere randen zijn bedoeld om de soortenrijkdom aan planten, insecten en vogels te vergroten.

Dit dient men ook te kunnen zien aan de meer extensieve begrazing en aan het vernatten van deze gronden. Daartoe werden enkele slootjes afgedamd. Ook werd een tweede paddenpoel aangelegd, deze keer op de percelen langs de Astensche Aa. Daar werd ook een begin gemaakt met het terugzetten van een grote houtwal. Zo wordt het landschap op die plaats weer wat meer open. We hopen dat het daardoor weer aantrekkelijker wordt voor weidevogels, die de laatste jaren slechts sporadisch tot broeden kwamen op deze percelen.

Andere werkzaamheden waren het maaien van te lang gras onder de afrastering en het maaien van de akkerdistels. Eigenlijk is het maaien van akkerdistels onzinnig, want hun zaden bevinden zich in grote aantallen in ieder perceel grond in Nederland. Ze komen echter alleen op bij sterke verstoring en bij enige afname van de voedselrijkdom. Als verder wordt verschaald verdwijnen ze weer vanzelf, zoals duidelijk bleek bij het perceel bij de paddenpoel waar we voor het vijfde jaar een hooilandbeheer voerden. Dat we toch akkerdistels gemaaid hebben is meer om psychologische redenen. We willen er niet van

beschuldigd worden de overige percelen in het Molentje met akkerdistelzaad te hebben overspoeld. Speerdistels en kale jonkers, iets minder algemene distelsoorten, die niet onder het Akkerdistelbesluit vallen, lieten we staan ten behoeve van de vele insecten die daar op af komen.

Heidse Peel

In de Heidse Peel werd wederom het veenputtencomplex vrijgemaakt van boomopslag. De zeldzame hoogveenplanten als veenmos, zonnedauw en lavendelheide zijn namelijk niet bestand tegen beschaduwing en eutrofiëring.

Astense Peel

Ook bij het opstellen van het beheersplan van de Astense Peel waren wij betrokken. De gemeente Asten stelde een goed plan op. Het enige nadeel is dat in het plan aanvoer van voedselrijk Maaswater is opgenomen. Op ons verzoek heeft de provincie Noord-Brabant voor dit onderdeel advies gevraagd bij de Raad voor het Natuurbeheer.

Agrarisch natuurbeheer.

We waren in 1995 ook betrokken bij het NUBL-project agrarisch natuurbeheer en natuurproductie in de Peel. Met de term agrarisch natuurbeheer worden activiteiten aangeduid als het onderhoud van houtwallen door agrariërs en het laten begrazen van natuurgebieden door rundvee. De ongelukkige term agrarische natuurproductie wordt gebruikt voor gevallen waarbij boeren tegen betaling "natuur" produceren, bijv. door perceelsranden minder intensief te bewerken en door rekening te houden met weidevogels die op hun land broeden.

Het zal duidelijk zijn, dat agrarische natuurproductie nimmer echte natuur op kan leveren. Natuur is namelijk "het spontane worden". Hoe minder er beheerd en geregeld wordt, hoe meer er sprake is van "echte" natuur.

Hoewel wij van mening zijn dat door de activiteiten die hier met agrarische natuurproductie worden aangeduid op veel plaatsen zeker positieve invloeden mogelijk zijn vinden we toch ook dat er voorzichtig mee moet worden omgesprongen. Gesteld wordt soms dat door deze activiteiten minder landbouwgronden hoeven te worden aangekocht voor de ecologische hoofdstructuur (EHS). Wij zijn echter van mening dat door aankoop de natuurwaarden meer definitief veiliggesteld worden, terwijl boeren per definitie afhankelijk zijn van de ontwikkelingen op de (wereld)markt. Prijsdaling van producten zou hen bijv. ertoe kunnen brengen intensiever te gaan werken, terwijl voor natuurwaarden extensivering nodig is.

Aankoop van gronden is noodzakelijk om de waterstand rond te Peel te verhogen en om daardoor de waterstand in de Peel te verhogen en vooral ook te stabiliseren.

Onze betrokkenheid bij dit project moet daarom ook vooral worden gezien als een kritisch volgen van de ontwikkeling. Elke activiteit willen we beoordelen op de effecten voor de natuur in de Peelstreek en alle gelden die besteed worden voor natuurdoeleinden willen we graag zo efficiënt mogelijk gebruiken.

Wollegras

10. Peel-land

In het Natuurbeleidsplan (1990) werden de Peelvenen aangewezen als een van de strategische groenprojecten van Nederland. In de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra (1991) kondigde het ministerie van VROM een omvangrijke herstructurering van landbouw en natuur in het Peelgebied aan. Daarna leek het alsof (zoals meestal) het papier geduldig was en de rust over het Peelgebied weerkeerde.

Maar in het voorjaar van 1995 kwamen er aanwijzingen dat de regering in het kader van het ROM-beleid (Ruimtelijke Ordening en Milieu) het beleid op het gebied van natuur en ruimtelijke ordening wilde gaan combineren en zó de omvangrijke herstructurering van het Peelgebied ook daadwerkelijk zou gaan aanpakken. Er kwam een samenwerkingsverband tussen rijk (ministeries van LNV, VROM, V&W) en de provincies Noord-Brabant en Limburg onder de naam NUBL (Nadere Uitwerking Brabant Limburg). Het doel was om in Oost-Brabant en Noord-Limburg de problemen op het gebied van ruimtelijke ordening, waterhuishouding en milieu op te lossen door het overheidsbeleid op deze punten beter op elkaar af te stemmen. Binnen deze provinciedelen werden acht prioritaire gebieden aangewezen, waaronder de Peelvenen. Rijk en provincies stelden een (eerste) bedrag van driehonderd miljoen gulden beschikbaar.

Er werd een Stuurgroep NUBL gevormd onder leiding van gedeputeerde Lambert Verheijen. Vanaf het eerste moment bleek dat er veel belang gehecht werd aan een "bottom-up" benadering, waarbij aan belangengroepen uit de streek een belangrijke functie werd toegekend.

NUBL beoogt niet zozeer nieuw beleid te ontwikkelen als wel de uitvoering van concrete projecten op het gebied van natuur en landschap, waterbeheer, landbouw en recreatie. NUBL vroeg daarom aan organisaties en inwoners uit de streek om te komen met ideeën voor de uitvoering van projecten. Als die ideeën uit de streek pasten binnen het doel van NUBL zouden deze worden ondersteund en tot uitvoering gebracht. De bedoeling was dat er slechts korte procedures zouden komen om van initiatief tot uitvoering te geraken.

Vanaf het begin hebben we gezien dat er bij NUBL grote kansen liggen om onze doelstellingen beter te kunnen verwezenlijken. Omdat NUBL van mening was dat samenwerking een belangrijk element in de aanpak diende te zijn en dat bij de uitvoering verschillende partijen betrokken moesten zijn zochten we samenwerking met agrarische organisaties. Gezamenlijk konden we dan projecten indienen, waarin we allen voordeel zagen.

Met JAPI (de jonge Peelboeren) hadden we al enkele jaren overleg en samen met JAPI zochten we contact met twee agrarische milieucoöperaties, nl. MCP (Milieucoöperatie De Peel) in het Brabantse en MCPM (Milieucoöperatie Peel en Maas) in het Limburgse. De milieucoöperaties zijn een regionaal initiatief van agrariërs die "een optimale integratie nastreven van landbouw, milieubeheer en natuurbehoud".

Na uitgebreide besprekingen, waarin gezocht werd naar een evenwichtig pakket van projecten voor de natuur- en landbouw takken werd het NUBL-programma "Peel-land, ruimte voor landbouw en natuur" opgesteld en op 1 september bij NUBL ingediend.

Als doelstelling van Peel-land werd geformuleerd:

- * het creëren en vergroten van het draagvlak bij de direct betrokkenen (agrariërs en natuur- en milieubeschermers) voor een betere afstemming van natuurbehoud, milieubescherming, landbouwbedrijfs- en landschaps-ontwikkeling.
- * het praktisch invulling geven aan dit afstemmingsproces door het zoeken naar concrete oplossingen (bijv. voor mestproblematiek, begrenzing EHS, herstructurering landbouw in natuurkerngebieden).
- * het constructief bijdragen aan versterking van de natuur- en landschapswaarden en de agrarische sector in de regio.

Met deze doelstellingen als leidraad werd in totaal een programma van zestien projecten geformuleerd. Het programma werd gericht op de inventarisatie van problemen en het aanreiken van concrete oplossingen ervoor. Het totale programma heeft een looptijd van drie jaar, waarbinnen de projecten dienen te zijn afgerond. Voor de jaren '96, '97 en '98 werden de kosten begroot op respectievelijk 2,5 miljoen, 1,5 miljoen en 1 miljoen gulden.

Er werd ook een organisatiestructuur opgezet. Voor ieder project kwam er een projectgroep, waarin vertegenwoordigers van de vier partijen participeren. Iedere projectgroep staat onder leiding van een "trekker". In de projectgroepen zal de concrete invulling van het project plaatsvinden, waarbij ook externe adviseurs en onderzoeksinstituten kunnen worden ingeschakeld. De coördinatie van het totale programma zal geschieden door een vierhoofdig coördinatieteam met daarin een vertegenwoordiger van elk van de aanvragende instanties.

De voorgestelde projecten werden verdeeld in vier groepen:

- * Gebiedsgerichte projecten: deze zijn gericht op de verbetering van de natuur- en milieuomstandigheden en de agrarische bedrijfsontwikkeling in het hele gebied.
- * Subgebiedsgerichte projecten: deze veronderstellen een functieverandering van een gedeelte van het werkgebied.
- * Bedrijfsgerichte projecten: deze hebben betrekking op (bepaalde) aanpassingen van de bedrijfsvoering van incidentele bedrijven.
- * Voorlichtings- en discussieprojecten: deze projecten beogen het draagvlak voor het hele plan te creëren en te vergroten door het verschaffen van informatie en voorlichting.

Het totale programma omvat de volgende projecten:

1. Gebiedsgerichte projecten:

- P1: **Gebiedsgerichte ammoniak-aanpak.**

Hier wordt onderzocht of door minder strikte regelgeving in de regio de nagestreefde vermindering van de ammoniakuitstoot sneller kan worden bereikt.

- P2: **Regionale implementering emissie-arme stalsystemen.**

Het doel is de ontwikkeling van emissie-arme staltechnieken te bespoedigen.

- P3: **Regulerende mineralenboekhouding.**

Dit project richt zich op het versneld terugdringen van de mestoverschotten door invoering van een mineralenboekhouding met premies op een laag overschot.

- P4: **Stimulering natuurvriendelijk agrarisch beheer.**

Bijv. weidevogel- en perceelsrandenbeheer, erfbeplanting en ecologische landbouw.

2. Subgebiedsgerichte projecten:

- P5: **Sanering en uitplaatsing landbouw in kern Verheven Peel.**

Onderzocht wordt hoe de landbouwbedrijven tussen Deurnese- en Mariapeel en rond Einder- en Centurioweg op korte termijn gesaneerd of verplaatst kunnen worden. Deze bedrijven moeten wijken voor natuurontwikkeling. Maar dat moet vanzelfsprekend gebeuren met inachtneming van de mogelijkheden en verlangens van de betrokken boeren.

- P6: **Herstructurering landbouw in en nabij reservaatgebieden.**

Bekeken wordt of en hoe in deze gebieden landbouw en natuur verweven kunnen worden, bijv. door extensivering van het bodemgebruik.

- P7: **Landschapsherstructurering in landbouwgebieden.**

Bestudeerd wordt of bijv. bosjes, die zowel vanuit de landbouw als vanuit de natuur (openheid) ongewenst zijn, gesaneerd of verplaatst kunnen worden.

- P8: **Boeren in hydrologische bufferzones.**

Wat zijn de knelpunten voor de agrarische bedrijven in deze gebieden en hoe zijn die op te lossen?

- P9: **Infiltratievoorziening glastuinbouwgebieden.**

Bestudeerd wordt of en zo ja hoe door infiltreren van regenwater negatieve effecten van glastuinbouw op de grondwaterstand kunnen worden gecompenseerd.

- P10: Beheer natuur en landschap.

Er wordt naar gestreefd boeren en burgers meer te betrekken bij beheer en onderhoud van natuurreservaten, bossen en kleine landschapselementen.

3. Bedrijfsgerichte projecten:

- P11. Verwerking agrarisch afvalwater.

Bij bedrijven die geen riolering hebben kan zuivering plaatsvinden door bezinktanks of helofytenfilters.

- P12: Mestverwerking op bedrijfsniveau.

Ontwikkelen van bijv. algenvijvers om mestvolumes te verkleinen en mineralen efficiënter te gebruiken..

4. Voorlichtings- en discussieprojecten:

- P13: Voorlichting bestaande ruimtelijke structuur.

Voor iedere gemeente wordt een overzicht gemaakt van alle bestaande rechten en verplichtingen met betrekking tot de ruimtelijke ordening.

- P14: Communicatie ruimtelijke planning.

Doel is de streek actief te laten deelnemen aan de besluitvorming over de ingrijpende veranderingen in de Peel.

- P15: Demo-bedrijven landbouw-natuur-milieu.

Hiervoor worden twee landbouwbedrijven ingericht als demonstratiebedrijven.

- P16: Achterbannencontact en externe voorlichting.

Bijv. door gemeenschappelijke voorlichtings- en discussiebijeenkomsten.

Voor het op de rails zetten en promoten van het Peel-land programma werd de PLIC (Peel-land initiatief comité) in het leven geroepen, waarin van elke Peel-landpartner enkele vertegenwoordigers zitting hebben.

Op het eind van 1995 vonden er verschillende PLIC-vergaderingen plaats. Hoewel bleek dat NUBL zeer positief stond tegenover het Peel-land-initiatief moesten de activiteiten van de PLIC zich in eerste instantie vooral richten op het beschikbaar stellen van financiële middelen door NUBL om te voorkomen dat de Peel-landpartners teveel moesten voor-financieren. Op het eind van 1995 was nog niet bekend welke van de ingediende projecten door NUBL gehonoreerd zouden worden. Daarover komt pas in 1996 meer duidelijkheid.

11 Publikaties in 1995

Hoek, W.Z. & J.H.J. Joosten, 1995. Pingo-ruïnes en kalkgyttja in het Weerterbos. *Natuurhistorisch Maandblad* 84: 234-241.

Jong Agrarisch Peel Initiatief, Milieucoöperatie De Peel, Milieucoöperatie Peel en Maas & Werkgroep Behoud de Peel, 1995. *Peel-land: Ruimte voor Landbouw en Natuur*. 39 p.

Joosten, H., 1995. Over doen en laten. Stellingen Keijenberg-conferentie 22 en 23 juni 1995. *WLO/NVTI, Wageningen*, 4 p.

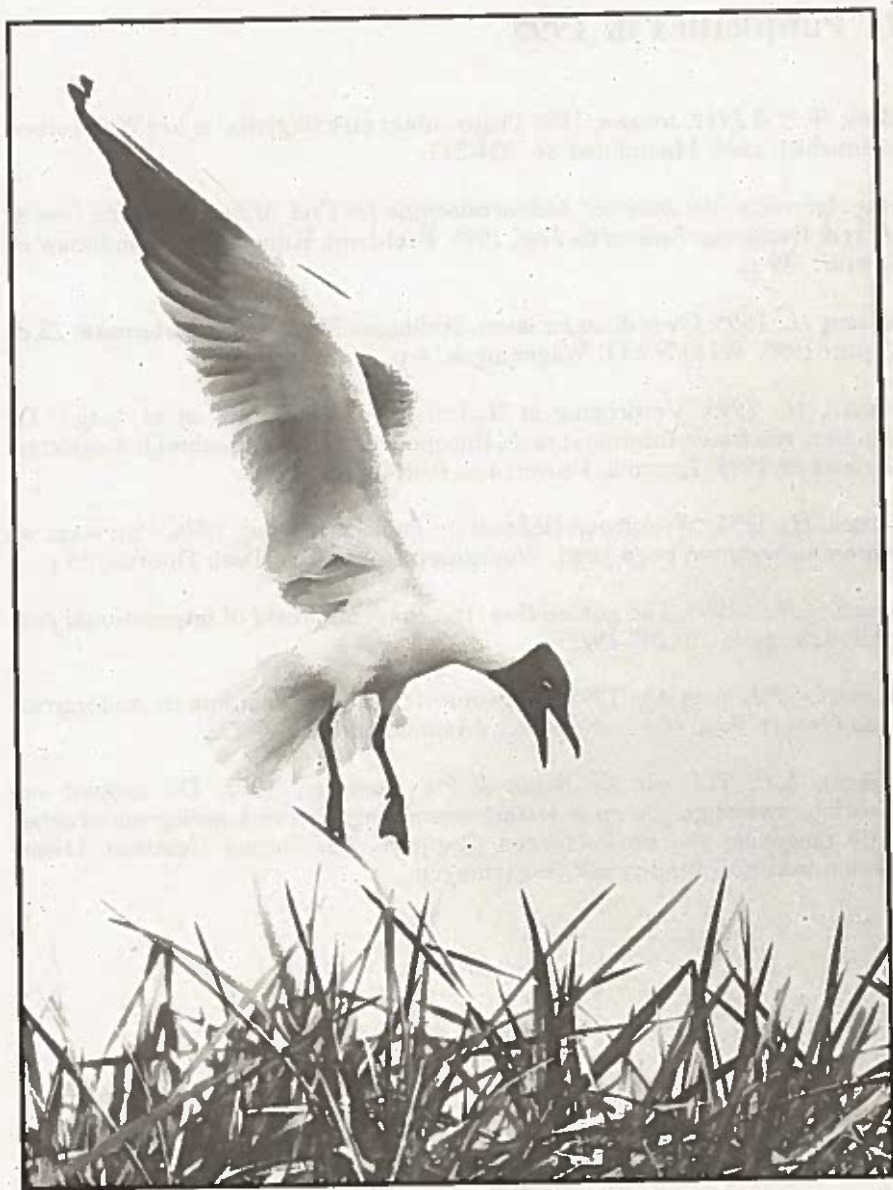
Joosten, H., 1995. Verdroging in Nederland. In: E.Brands et al. (org.): *De schaarste van water. Internationaal-, Europees en nationaalrechtelijke aspecten*. 27 oktober 1995. *Erasmus Universiteit Rotterdam*, 27-28.

Joosten, H., 1995. *Werkgroep Behoud de Peel Jaarverslag 1994. Van waar we komen en waar we heen gaan. Werkgroep Behoud de Peel, Deurne*, 63 p.

Joosten, J.H.J., 1995. The golden flow: the changing world of international peat trade. *Gunneria* 70: 269-292.

Munckhof, P.J.J. van den, 1995. De geomorfologie van de minerale ondergrond in de Grootte Peel. *Natuurhistorisch Maandblad* 84: 214-222.

Querner, E.P., H.J. van de Braak & Ph. Hamaker, 1995. De invloed van glastuinbouwvestigingen op de waterhuishouding. Een verkenning van situaties in de omgeving van de Peelvenen. *Rapport 388. Staring Centrum, Dienst Landbouwkundig Onderzoek, Wageningen*.

Kokneeuw

Dit jaarverslag is gedrukt op chloorvrij gebleekt kringlooppapier.

